

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
նշ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

16634

ИЗДАНИЕ ЗАКОННОМЕРЧ. АГ. СВЯЗЬ

Л. УУЛУУУУУУ

УП ИСАП
ЗОНА ИУУА

УУУУ УУУУУ УУУУ УУУУ УУУУ

891.99

U-16

УУУУ 1924

1924

Հ. Կառույց

Հ. Կառույց Հանրապետության
Հ. Կառույց

#

50

ՊՐԻՆՏԱՐՆԵՐ ԲՈՒՈՐ ՅԵՐԿՐՆԵՐԻ, ՄԻԱՅԵՐ

12

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ, «ԿԱՊ» ԳՈՐԾԱԿԱԼԻԹՅԱՆ
ИЗДАНИЕ ЗАК. АГ. «СВЯЗЬ»

891.99
U-16

Լ. ՍԱՀԱԹԵԼՅԱՆԻ

ՄԻ ԿՏՈՐ ՀՈՂԻ ՀԱՄԱՐ

ՊԻՆՏ 3 ԳՈՐԾՈՂ.—ՅԵՐԿՐՈՐԴԻ ՅԵՐԿՐՈՐ
ՊԱՏԿԵՐՈՎ

Handwritten signature

2003

ԹԻՖԼԻՑ — 1924

Пьеса „ИЗ ЗА КЛЮЧКА ЗЕМЛИ“ Л. Сагатеяна уже 3-й год, как вошла в репертуар армянского академического театра, вызвав живой интерес в широких общественных массах и в прессе.

Многочисленные и положительные критические отзывы о пьесе в армянской, русской, грузинской, и турецкой периодической печати, литературный суд над пьесой, перевод ее на турецкий язык доказали жизненность и бытовой ее интерес.

Желание широко ознакомить армянское общество с пьесой Л. САГАТЕЯНА побудило нас взять на себя ее издание.

Главлит № 2160. Тифлис Тираж 1000.

Թիֆլիզ, Ժ. Տ. Գ. Խ. Գրիգոր-Տրետակ 4-րդ տպ., Գուշկ. Յ.

Յ Ե Ր Կ ՈՒ Խ Ո Ս Գ

«Մի կտոր հողի համարը» ծնունդ է մեր նախնական շրջանի և, առաջին հայացքից, կարծես տեղ չունի խորհրդային մեր միջավայրում: Սակայն դա միայն առաջին հայացքից. ավելի խորը դիտողությունը ցույց է տալիս, վոր անցյալի բարքերից դեռ չենք ազատագրվել ամբողջապես, վորովհետև Խորհրդային իշխանությունը կախարդական զավազան չունի ձեռքին, վորպեսզի հրաշքներ գործի. իսկ 3—4 տարվա կուլտուրական աշխատանքով, ավերակ մի յերկրում, փոխել, վերացնել այն, ինչ ժառանգություն են թողել մեզ հարյուրավոր ձիգ տարիներ, տասնյակ սերունդներ,—կլինի ավելի, քան տարրերնակ լավատեսություն:

«Մի կտոր հողի համարը» կենցաղական գրվածք է, ուր իբրև հայելու մեջ, ամենայն հարազատությամբ, անդրադարձել է, վոր միայն հայ հետամնաց գյուղը, այլ և, իր կուլտուրական կյանքով և կենցաղով հայ իրականությանը չափազանց մոտիկ, Ազրբեջանի, Իսպանիայի և Ալժիրի գյուղական իրականությունը. այդ և պատճառը, վոր թյուրքական պետական ակադեմիկ գրամատիկական խումբը թարգմանել է ավել

Սաղաթեւյանի դեռ ձեռագիր այս պիեսը և մտքերը եւ իր բնականության մեջ, իբրեւ թյուրքական միջավայրին հարազատ մի գործ:

Հողը յերկրագործ աշխատավորի համար նույնն է, ինչ վոր դրամագուլիսը կապիտալիստի համար, նրա գործող զիրքի ու նյութական բարեկեցութեան տեսակետից:

Հողը գյուղական միջավայրի գլխավոր առանցքն է, վորի շուրջն է պատկուծ գյուղացու առանին կյանքն իր ամբողջութեամբ:

Այդ է պատճառը, վոր հողաբաժանութեան ժամանակ, մի կտոր նոր հող ձեռք բերելու, կամ ունեցածից չզրկվելու համար, գյուղացին՝ դեռ աշխարհ չեկած իր յերեկոյան, կամ ընտանիքի մեծած անդամին, համարում է «նափար» — շունչ, և այդ կեղծիքը բացողի գլուխն է ջարդվում հաճախ: Իսկ յեթե նա արու գտնակ ունի, թեկուզ անչափահաս, անբնական չի համարում, վոր նա հողաբաժանութեան ձայն լըսելիս, պատկի նրան՝ թեկուզ նրանից յերկու տակ մեծ աղջկա հետ, վորպեսզի՝ համ հողից չզրկվի, համ եւ աշխատող ձեռք տուն բերի:

Այդպիսով ստեղծված դրամայի հերոսների վնջ կամբը, վնջ զգացումները չեն հետաքրքրում Սրբո և Գրիբոր ամիսներին, վորովհետեւ նրանք՝ «վոր պատկվել են իրենց ծնողների ցանկութեամբ, ինչ պակաս լավ ամուսիններ են, կամ ինչ պակաս տղերք են աշխարհ բերել, մեծացրել», — ինչպիսի ինքնաբերական հայտարարում են իրենք:

Դժբախտաբար, այս աշխարհայացքը, այս հոգեբանությունը դեռ զորեղ է գյուղում և շարունակ

Այս պիեսն առաջին անգամ թիֆլիզում բեմադրվել է Պետական Հայ Ակադեմիկ խումբը Ռուսթավելու թատրոնում, 1923 թվի ապրիլի 25-ին, բեմադրութեամբ՝ ԻՍ. ԱԼԻՍԱՅԱՆԻ

ԴԵՐԱԿԱՑԱՐՆԵՐ

Սրբո	Պարս
Սալբի	Սոֆիկ
Ամի Գրիբոր	Սարգսյան
Գյուղական ուսուցիչ	Մարության
Դավիթ Բերոր	Խորեն
Մեկիտոն	Բաքյան
Ալո	Փաղարյան
Արմատ	Աննա-Մելիք
Շուշիկ	Մոնոյան
Բարթո	Մուսոյան
Խաչո	Մորադյան
Տիգրան	Գալստյան
Վարդան	Ռշտունի
Մանուկ	Պահարծ II (Հուսիկ)

ՄԻ ԿՏՈՐ ՀՈՂԻ ՀԱՄԵՐ

Պիես 3 գործ.— յերրորդ՝ յերկու պատկերով

ԱՌԱՋԻՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

Սովորական գյուղական տուն՝ յուր կահկարասի-
րով. մեջ տեղը բուրսին յերեք կողմից խալիչա-
ներ փռած։ Սրբոն, ամի Դիրքորը, նստած բուրսու
տակ. իսկ վարժապետը յերրորդ կողմում՝ տա-
բուրեակի վրա խոսակցում են։ Սալքին տան
մի կողմում խնոցի յե հարում, մի քրդունու հետ,
մերթ ընդ մերթ մամակցելով. խոսակցությանը։
Տան մի անկյունում կապած կա մի կամ մի քանի
նորթեր, կամ՝ զառներ, խոտը առաջներին։ Բուր-
սուց մի փոքր հեռու՝ պատից կախված ե մի զոյգ
սապոգներ, յերկրագործական գործիքներ, փոցի,
գերանդի յեվ այլն։ Տան մի կողմում՝ դրված են
դրժիկներ՝ վրան ծալքը յեվ մի շարք կավյա ա-
մաններ։ Մանուկը լավաջ ու պանիր ե վերցնում
յեվ ուտելով՝ վեզ խաղում. քնկերոջը յերբեմն հա-
մեցեր ե անում, յերբեմն ել նրա ուզելիս՝ մերժում։

Տ Ե Ս Ի 1.

ԱՄԻ ԳԻՐՔՈՐ, ՍՐՔՈ, ՍԱԼՈՒ, ՎԱՐՃԱՊԵՏ,
ՄԱՆՈՒԿ

ՍՐՔՈ. Ինչ կուգեք ասեք, աղին վոր մարթ պատի-պատի չտրակի, ինչ համ ու լազաթ ունի. վոր քորփա-քորփա դարդի տակ չքցի, մեկ լավ չխաշի, ել նրանից ինչ դուրս կը գա...

ԱՄԻ ԳԻՐՔՈՐ. Ողորթ ա, ետենց ա. տեսեք, ես դուզ քսան տարի կը լինի, վոր յես քո վորդորմած հորից բաժանվել եմ. իմ տղերք իմ հառեջ հըլա-Իսուս-Քրիստոս չեն արե. իմ կողմանե, աստված են մարթի թող տունը քանդա, վոր ընդոնց թութուն քաշելուց բիլա տեսել ա. իմ դեմ թամամ հարս են, ասեմ մեռեք՝ կը մեռնեն, ապրեք՝ կապրեն...

ՍԱԼԻԻ. (Համեմատաբար ցածր ճայնով, քիթը ծածկելով): Հալբաթ վոր ետենց ա. ուռենին վոր ուռենի ա, մինչի դալար չլինի, խո քթոց չեն կանա դործի, եսպես ել խանն ա:

ՍՐՔՈ. Տո ջանրմ, մեր սովորութենին սովորութեն կը հասնի, ախպեր ջան, գնա դախըցի, նոր պսակվի, նոր աղեղ հըլնի, մեծանա, քեզի պախա. թավսւ թավսւ, աչքս լուս...

ՍԱԼԻԻ. Ամի Գիրքորի ապաճները ողորթ են,

մարդ վոր քառասուն տարեկան հասակին, մե դուժին թուր-մոռ չունենա, ել ինչ... Զաթի հողին թող դուրս գա տղեքի, հարսների, թող աշխատեն, ծնող պահեն: Ա՛խ, թե իմ հառչինեկ տղեն սաղ կը մնար, թող ել կունենայի, ծոռ ել կունենայի... Ա՛խ ինչ ասեմ, դրողի աչքերը քոռներ...

ՍՐՔՈ. Ետ քո ապաճները գլուխ կը գա են ժամանակ, վոր մարթ վախտին պսակի...

ԱՄԻ ԳԻՐՔՈՐ. Համա Մանուկի լավ լազաթին վախտն ա. ել վոչ գես, վոչ գեն...

ՍԱԼԻԻ. Փառք ասածն, շատ ու քիչ գիր դալամ զինն, իրա համար մե թեթև դուքան կը բանա, լազաթին առուտուր կանու...

ՍՐՔՈ. Տո դուքանս վորն ա, բանս վորն ա, բոնչալարությունից ել լավ դախոդով բան կա... Քեզի համար ջանալար դութանը լծա, մե տալը որավար հող վարի ու ոեխտ լիքը ապրի... Կեր ել, խմի՛ յել, ել նոր գես ու գեն ընդնիլը ինչ ա...

ԱՄԻ ԳԻՐՔՈՐ. Տո ողորմի ձեր հորն, ես ինչ ա դուք, հալբաթ վոր ընչալարությունը... հալս մեկ ել առա ընչալարություն... մարթ վոր հողից չկշտանա, դալբ քարու-կշեռքից կը կշտանա... փառք ասածու, ամենքս ել լավ գինաք,

վոր աշխարհիս վրա ինչքան իսան, ջին ու ջահավար կա սաղ ել հողից կը կշտանան...

ՄԱՆՈՒԿ. (Խոսակցութեան ժամանակ Մանուկը մի քիչ քուրսուց հեռու՝ փան անկյունում վեզ ե խաղում ու հաճախ լսվում ե՝ «Արի, կոճի ջան, արի» — կամ թե չե — «եա չեւով, նորից քցի»):

ՎԱՐԺԱՊԵՏ. Այ գարմանալի բան, ձեր առածները վոչ միայն գարմացնում, այլ և վերին աստիճանի զայրացնում են. խոսք չկա իհարկե, յերբեմն ել սարսափեցնում... Այս ուղիղ յոթը ամիս ե, վոր յես ձեր ոգումն եմ ապրում, բնականաբար և բավականաչափ զաղափար ունեմ բնդհանրապես ձեր ժողովրդի, մասնավորապես ձեր ընտանիքի նիստ ու կացի և սովորութիւնների մասին... սակայն կայացրած վճիռներից վատթարագույնը այսորմանն ե... Տեսեք, յես քանի անգամ առաջարկեցի, անգամ խնդրեցի մայրիկից, թե Մանուկին տվեք՝ յես պատրաստեմ, ամեն Գեորգյան ճեմարան, կամ Յերեվանի թեմական դպրոցը, կամ մի այլ դպրոց... Իհարկե, յերեւան առողջ ե, կենսունակ, բնդունակ, ինչպես հատուկ ե լեռնցիներին... բնականաբար ես յոթ-ութ ամսվա բնթացքում բավականին լան կը սովորեցնեյի... մինչդեռ իմ բոլոր առածները մնացին «ձայն քառաբառ անապատի»:

Հապա տեսեք, մի կտոր հողի համար ուղում եք անբաղդացնել ձեր անմեղ յերեւալին... Մարդկութեան լուսավորութեան այս պայծառ ժամերին, դուք կրկին ձեր հին եհն եք քշում, կարծելով, թե այս սարերից դենը ել ուրիշ աշխարհ չկա, մենակ դուք եք, ու դուք...

ՍԱԼԻԻ. Ա՛, հա՛, հա՛, յարաբ, այնաչար ջան, դու վոր ես սարերից դենն ես գնացե հա՛, մի տեսանք ի՞նչ ես գցել խախալի գլուխը... փառք ասածու, եա յաշխտ մի կնիկ ել չունես, վոր քեզ տերութիւն անի, յա ել հոգիտ տալուց, մի բուռը սեւ հող քցի երեսիդ...

ՍՄԻ ԳԻՐԳՈՐ. Մեղա քեզի, մեղա, տո՛ւ անաճակի վարժապետ, դու յեքա Թիֆլիզա ջերմարան աժարտուկ մարթ, մազյար մինչի եսոր չե՛ս գինա, վոր սաղ սալամ աշխարհը չե՛ վոր մի կտոր հողի համար հիրար կուտեն:

ՍՐԳՈ. Տո ամի՛ ջան, ամի՛, մե են ոգորմի՛ քու անուշ հոր հոգուն, հլա մե հարցրու, աստ տես ե՛հ, են յեքա տերութիւնները չե՛ վոր մի կտոր հողի համար հաղարավոր մարթի արյուն են թափում:

ՎԱՐԺԱՊԵՏ. Հա, հա, քիչ մնաց ձեզ տանեք, տերութիւններին հաժապարացնեք:

ՍՐԳՈ. Տո վարժապետ ջան, չեմ գինա,

մեղի մարթա տեղ չէս դնում, թե գաթի չես հասկնում...

ՎԱՐԺԱՊԵՏ. Շատ լավ մարդատեղ եմ դնում...

ՍՐԲՈ. Յա անութեն, յա տերութեն, մեկ բան ա: Յապոնի համար թանգ ա մե Մանջուր, բնձի համար ել մե Գոգալ-Դարի արա... Տո դուրբան քեզի, ուռուս յապոնի կովին սալգաթ յեղել եմ, իրա Մանջուրա մեջը ոխար հետ խշտկա բոյ յեմ գնացե մե կտոր հողի համար. բոսնք ամենը յես լավ գինամ:

ԱՄԻ ԳԻՐԳՈՐ. (Փոքր ինչ զայրացած): **Վարժապետ ջան,** ետ մե կտոր հող վոր ասում ես հա, վոր դրուսար հարցուս, հող շինող ես ձեռներս ա, ինչպիս ասում են՝ «Խաչին տերն ա զորավոր անողը»: Հողը վոր կա, անասունի պես մի բան ա, նրան պտի ջան տաս, սիրուն, լավ կշառցուս, վոր բանը բան նշանց տա...

ՍՐԲՈ. Դրուսա վոր, մինչ հողը շինում ես «մի կտոր հող», ջանդ ել ա մաշվում, կյանքդ ել հետը:

ԱՄԻ ԳԻՐԳՈՐ. Վարժապետ ջան, վարժապետ, հիմա մեր ահագին արտերի մեջ, վոր ոխան որ, ոխար գիշեր ժան գառ, գեղի համար մի բար չես քթնի. ետ ամենը ես ձեռներովս եմ

արել է, այ, այ տես, յարաբ մե սաղլամ յեղունդ ունեմ... (Յույց ե տալիս ձեռքերը): **Ձե,** վարժապետ ջան, իմալ տենում եմ, դու քաղքցի յես, ետ բաներից ենքան ել դատ չես հասկանում...

ՎԱՐԺԱՊԵՏ. Ձեր ասելով՝ մի կտոր հողը, կամ ձեր մեկ արտը, քո Մանուկից թանգ ա:

ՍՐԲՈ. Հալբաթ վոր, հալալ քրահնքով ապրող մարթի արտը իրանից ել թանգ ա: Վարժապետ ջան, վոր լավ իմանաս, Մանուկին Մանուկ դարձնողը—հենց ետ մի կտոր հողն ա, վոր կա:

ԱՄԻ ԳԻՐԳՈՐ. Տո, այ ջանըմ, այ պողրմ, դու վոր կաս, քեզի համար հով, սյարին ոթագների մեջ ջոշըցած մարթ ես, հալբաթ վոր ես թավուր բաներ քեզի համար խորթ կը թվան...

ՍՐԲՈ. Համա, տունը մերը, խոսքը մերը, վարժապետ ջան, դու քանի տարեկան ես:

ՎԱՐԺ. Յես...

ԱՄԻ ԳԻՐԳՈՐ. Համա դու, հրամանքդ:

ՎԱՐԺ. 30 տարեկան...

ԱՄԻ ԳԻՐԳՈՐ. Տես հալա, դու 30 տարեկան մարթ, նոր պտի պսակվես, նոր քո կնիկը տղա բերի, նոր քո տղեն ել ջոշնա, քեզ քո ձեռության վախար պահա, թավճ, թավճ:

ՍՐԲՈ. (Միջամենով): Ամին դրուսա ա

ասում, քո թայեր մեր գեղ, հասուկ տղերք ունեն. ամեն մեկը մե համփա տուն են պահում:

ՎԱՐԺ. Դուք կարծում եք, ամուսնությունը հեշտ բան է, ի՞նչ:

ԱՄԻ ԳԻՐԳՈՐ. Պսակվելը, պսակվելուց ել հեշտ բան: Վոր սուտ չասեմ ե՛, մե ամսվա մեջ հազար տղա կը պսակեն... Դու ծախսը, մրխսը տուր, տես, կը պսակեմ, թե չե...

ՎԱՐԺ. Ճշմարիտն ասացիր, մեկ ամսվա մեջ հազար տղա կը պսակեն. յես դրանում համոզված եմ և բնավ չեմ կասկածում. բայց Մանուկի նման մանուկ պսակողները, իրանք մանուկից ել մանուկ են...

ԱՄԻ ԳԻՐԳՈՐ. Տո տղա Սրբո, վոնց կերես, մեր վարժապետը եսոր թարս ա քնե. մե սհաթվա մեջ ամենիս շինեց մանուկ. ես անունը ինչքան դուր ա եկել մեր վարժապետին...

ՎԱՐԺ. Ե՛, մանուկ խոսքն ել չեք հասկանում...

ՍՐԳՈ. Հալլա՛, հալլա՛, մարթ ել իրան տղին չհասկնա, առ դու ես ի՞նչ ա կասես, վարժապետ ջան... չեմ գինա...

ՎԱՐԺ. Վողորմելիներ, մանուկ յերեխա կընշանակե...

ՍՐԳՈ. (Տաքացած): Բա Փիլիպոս ի՞նչ կընշանակե:

ԱՄԻ ԳԻՐԳՈՐ. Յես նոր գլխի ընգա. առ քաֆլի տղա, դու յեքա մհալի իշխան Սրբոյին յերեխա յես դարձնում:

ՎԱՐԺ. (Մի քիչ ալլալված): Միթե՞ պարզ չե՞, ի՞նչ...

ԱՄԻ ԳԻՐԳՈՐ. Վալլա, քո պարզն ու ամբը յես չեմ հասկանում: Տո տղա Սրբո, դու բան կը հասկնաս:

ՍՐԳՈ. Տո ամի ջան, մեր վարժապետը վոտեն գլուխ ամբ ա ու կա:

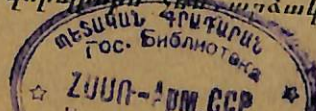
ՎԱՐԺ. Ախր սրտին՝ գիպչելու բաներ եք անում ու ասում, բարեկամներ:

ԱՄԻ ԳԻՐԳՈՐ. Տնավերներ, ինչ հելավ ձեզի, ես թավուր խոսելով, քիչ մնաց աշխարհից դուրս գանք:

ՍՐԳՈ. Թամամ վոր ետենց ա...

ԱՄԻ ԳԻՐԳՈՐ. Ողորմի են հորդ, վարժապետ, մե մեր լեզվով պարզ խոսա, վոր բան հասկանք...

ՎԱՐԺ. Այստեղ պարզի, բարդի բան չկա: Բանը նրանումն է, վոր դուք ձեր յերեխայի վերաբերյալ պատրաստվում եք այնպիսի վճիռ արձակել, վորպիսին չեն արձակի, ամենածանր

25483-61

հանցանքի համար, վոչ դաշտային և վոչ ել զին-
վորական ատյանները:

ԱՄԻ ԳԻՐԲՈՐ. Ատյանը վո՞րն ա:

ՎԱՐԺ. Այսինքն սուղ:

ԱՄԻ ԳԻՐԲՈՐ. Սո՞ւղ. .

ՎԱՐԺ. Այո, սո՞ւղ...

ԱՄԻ ԳԻՐԲՈՐ. (Դիմում ե Սրբոյին, Սալ-
քուն): Տո, դուք ըլեք ձեր հոգին, դուք բան
հասկացա՞ք...

ՍՐԲՈ. Հասկացածներս ել մոռացանք:

ՍԱԼԻԻ. (Հեգնանքով): Զաթի շատ ուտում
առուկ մարթիք մե թավուր են հըլնում... (Հա-
մոզված ձեզով):

ՄԱՆՈՒԿ. (Խանգարում ե խոսակցությունը
լալագին ըողորելով): Ձեմ, հը, Սարոն կոճիքս
առավ, չի տալիս, չեմ, հը...

ՍՐԲՈ. Շան լակոտներ, դուս գնացեք, խա-
ղացեք ելի, ինչ ըլավ ձեզ: X

ԱՄԻ ԳԻՐԲՈՐ. (Դիմում ե վարժապետին):
Ախպեր ջան, մենք չե՞ դո՛ւ, իմալ հասկնանք.
ինչ վոր դուզ ա, դո՛ւզ, պտի ասեմ. մենք ըս-
տեղ հարսանիքի ուրախության մասին ենք խո-
սում, իսկ դու առանց կռվի ետ սուրբ գործը
տարար, հասցրիր ողի դռներ. են ել վո՞րը կը-
հասկնա հանդի սուղ, սարի սուղ... ողորթ ա,
մենք խողաց ենք, մե հազար անգամ լսած կանք,

վոր սարի թոփ ել կա, հանդի, յել, համա իմ
կողմանե թող խլանա են մարթի անգաճը, վոր
լսած կա, թե ետ թավուր սղեր կան աշխարքիս
մեջ: Ուր մնաց, վոր թամամ ոխտը տարի սու-
ղություն եմ արե մեր դատարանի մեջ:

ՍՐԲՈ. Ողորթ ա, ետմալ ա:

ՎԱՐԺ. Յես ավելին կասեմ. կասկածից
դուրս ե մի բան, վոր դուք վճռել եք, հավի-
տյան անբախտացնել, յեթե կուղեք իմանալ, ուղ-
ղակի սպանել ձեր յերեխային:

ՍՐԲՈ. Այ, հայ, նալլաթ քեզի չար սա-
տանա. ես յուրդաքանդ վարժապետը ընձի վոր-
թեսպան շինեց:

ԱՄԻ ԳԻՐԲՈՐ. Մեղա քեզի, տեսեք ե, աշ-
խարքիս բանն ե: Մեկը չկա ասի, տո խեղճ
Սրբո, դու քո ետ յաշիտ մեջ, եշին չոչ ասած
կոն, վոր մարդասպան ել դառար:

ՍԱԼԻԻ. Տնավերներ, թամամ բաբիլոն շի-
նիք, ելողլին վոր ես ամենը լսա, ջանդակներդ
կը թքա...

ԱՄԻ ԳԻՐԲՈՐ. Վարժապետ, ետենց չե...

ՎԱՐԺ. Ել ետենց-մետենց չկա: Ապա մի
լավ նայեցեք, ձեր փեսացուն, ձեր աչքի առաջ
կոճի յե խաղում. դուք դատեցեք խղճի մտք,
այդ յերեխան կարող ե արդյոք 18 տարեկան
աղջկան ամուսին լինել... Խեղճ աղջիկ...

ՍՐԲՈ. Հիմա յեւ աղջկան խղճաց...

ՍԱԼԻԻ. Ինչ զգա խղճով մարթ ա ելել մեր վարժապետը...

ՎԱՐԺ. Այո, մայրիկ ջան, հենց այդ իմ խիղճն է, վոր ստիպում է ինձ, այսչափ տաք խոսել այս գործի մեջ: Այդ միւսուսն է, վոր կանաչ արտը հնձես, կամ թիւ չհասած, դեռ նոր կոկոնած ծիրանն ուտես, թե միւրդ ես ուտում:

ՍԱԼԻԻ. Տնաչենի՞ վարժապետ, իմ յեքա չինար Մանուկին տանում, անում ես չխասուկ ծիրանի թա՛յ: Բա, վոր դու դառել ես լիկուկ ծիրան, ի՛նչ ա՛, ա, ուզում ես իմ տղին, ել քո նման լիկցուս...

ԱՄԻ ԳԻՐԳՈՐ. Այ ջանւմ, հնչի՞ ետքան ջուր կը ծեծեք: Վարժապետին ղրկել են ըստեղ, վոր քորփա երեխանցը բան սովորցնի, իսկ իմ նման մարթից թող ինքը բան սովորի: Ե՛, ե, ես հասակիս ենքան վարժապետ եմ ճամփու ղրել վո՛ր...

ՍՐԲՈ. Վարժապետ, բանն ըսենց ա, իմալ տեսում ենք, դու մեր կյանքից ենքան ել բան չես հասկանում: Մենք մեր բանը գիտանք, են ել լավ: Բան ա, վոր թոռս ուտում առնի, թող ընի հարիր տարեկան, նոր պսակվի, ետ ել իրան բանն ա...

ՍԱԼԻԻ. Հալբաթ, վոր ետեց... Բարեն մենք գեղացի անհիմար մարթիք ենք: Մեր յեքա մհալի մեջ մե երկու հատ քոսոտ, մոսոտ շկուկա, կասես են բաղդավոր Աշտարակն ա, ուր 20 ջուռա շկուկա, ել թագավորական, ել ծխական, ել սելսկո-խաղեյնական. իմ գինալով, ամեն գեղ պտի մե հատ. շկուկ ունենա, վոր բանից բան դուրս գա... են ել վորը գինա, յե՛րբ...

ԱՄԻ ԳԻՐԳՈՐ. Սալբի, ետ ի՛նչ ա, բիւբուկ ես դառել, ետ ինչ ետ ա: մե քիչ ալուր քսա երեսիդ, թա՛մամ քաղկենի կընես. գե վոր մենք ամենքս ել ուտում առնենք հա՛, բառ ո՛վ աշխարքին կը կշտացնի: «Յես աղա, դու աղա, բա մեր աղանն ո՛վ աղա»: Բոլ ա, ջանւմ, բոլ ա, դարդակ ջուր ծեծենք. նաղդի խոսանք: Ասեք տեսանք, ումն ուղարկենք աղջիկ ուզելու. վոնց վոր գիտեք, աղջկան հաղար ուզող ա դնացել, համա անիրավ հերը—Ալոն ամենքին ել քարի յա դարկել... Հընչի՛ չե, ղինքը հարուստ կրակի տեր, աղջիկն ել խորոտ՝ կաքավի կտոր, աբուռով ու նամուսատեր... Սաղ աշխարքն ընդրա գովքն ա՛ անում... (Ներս ե մտնում ծառս ԽԱՉՈՐԵ, վորը վերադառնում է դաշտից—արտը վարելուց... արորի խոփը շղթան ուսին զցած, խուրջինի պես):

Տ Ե Ս Ի Լ 2.

ՆՈՒՅՆՔ յեվ ԽԱՉՈՒ

ԽԱՉՈ. Բարի աջողում ձեզ...

ՆՍՏՈՂՆԵՐ. Վայ աստծու խերն ու բարինքեզ...

ՍՐԲՈ. Հը, Խաչո ջան, արտը վարելուց պրծար, թե չե...

ԽԱՉՈ. (Նսեղմացած, գլուխը քորելով): Աղա ամի ջան, պրծնելը պրծա, համա են եղն ել գնաց արաի ողուրին:

ՍԱԼԲԻ. (Յած ծայնով): Վայ, քու խաբարը քու գլուխն ուտի, հա...

ՍՐԲՈ. (Այլայլված): Այ տղա, մի ասա տենանք, վոնց թե եղը արաի ողուրին գնաց...

ԽԱՉՈ. (Նսեղմացած ծայնով): Տո աղա ամի ջան, հոտաղի հետ, իրիկվա են հովին, են վախտը, վոր Այազյազա քամին անուշ, անուշ, շնգշնգալով փչում եր, մենք ել խաղ ասելով՝ մեր վարն ինք անում... եղն ել մեզնից մե քիչ հեռու, ծաղիկների մեջ, իրա խամար արածում եր, թավալվում եր, քեֆ եր քաշում...

ՍՐԲՈ. (Բարկացած): Դե, շուտ, շուտ պատմի, ինչ ես գլխիս ճառ կարգում:

ՎԱՐԺ. (Դիմում ե Սըքոյին): Այստեղ բարկանալու միանգամայն կարիք չկա, թող մարդը խղճույթգիշեսկի ձեով պատմի, փորպեսզի կանոնավոր գաղափար կազմենք եղի անհայտանալու մասին... (Դիմում ե Սաչոյին): Հետո, հետո, ապա, Խաչո, ապա...

ԽԱՉՈ. Հետոն են ա, վոր վարժապետ ջան, մեկ ել տեսանք, վոր եղը չկա... դես վազեցի, դեն վազեցի, հասա Սալով աղբրի մոտի են ջոջ քարը...

ԱՄԻ ԳԻՐԳՈՐ. Ախր, վո՞ր քարն է...

ԽԱՉՈ. Են ծուռ քարը հա, ինչ վոր ասում են, տակը խասինա կա... են ա, են, պտի լավ մոտինի, քարին... աչքերս բաց անեմ, ինչ տենամ, զուլում կրակ... եղս վոտները փռե, աչքերն ել չոն, գեղն ել իրա խամար արխային նստե, բառբառելով ճաշակում ա... Են աստծու խերն ու բարին ձեր գլխին, սեն ու սուգը Խաչոյի գլխին... անն ու զարգանդը կոխեց ինձի... Հարաքյաթ արի, թորն ու պլոճիկս հավաքեցի, մի քանի դան թուք կուլ տվի, թաղադան աչքերս բացեմ, ինչ տենամ... մեկն հեղավ խաղար... յերգնքի աստղերին հաշիվ կա, գեղերին ել հաշիվ չկա. յես ասեմ խարիր, դու ասա խաղար... ասի, ա՛յ հա՛յ, ես ինչ ես ա, յես ել շուտով եղի որին կընգնեմ... Դը գիդի Խաչո, վախտով հտուեչ

ճղա... Մեկ ել, աստված կյանք տա չորբաններին, հավարիս հասան, մե խաղար դան գյուլլա քցին, մեկ ել մոտեցանք, ինչ տեսանք... «Թե եշ դրեկ ես, արի տար»։ գելի ախրոջ տունն ավիրվի, գու մի ասա, եշին քցե քաշ, մեզի. թողե մինակ խաշ։

ՍՐԲՈ. Վալլա լավ գլներ, իմ եշի տեղ գելն քեզի ուտեր, իսաչո։

ԱՄԻ ԳԻՐԳՈՐ. Դրուստ ա, հուրիշ յերգըրների իշվանքից չեր, իսկը Համադանա եշ եր, հաղար ձի արժեր...

ՎԱՐԺ. Այո, յես լավ գիտեմ, նա շատ պատվական եշ եր...

ՍՐԲՈ. Հալբաթ վոր, պատվով եշ եր, քահլան եշ եր... իլաքի ճամփա եթալու համար թառան դուշ եր...

ԽԱՉՈ. Ձախորդության ախրոջ տունն ավիրի... առավոտ վար եթալուց, հըլա չըխառած բերթի քարեր, մե բեդոդուր լապտարակ վոտներիս տկեն թռավ, ըտեղ հասկացա, վոր աջողություններս կորավ... հլա լավ եր, վոր ետ վորձանքն եկավ եշի գլխին, բա վոր գար վըր ոջախին։

ԱՄԻ ԳԻՐԳՈՐ. Խաչոյի ասածը ողորթ ա, Սրբո ջան։ Փառք տուր ասածուն, վոր լապտարակի ձեռից եշով պրծար... լապտարակից ել անողուր բան վայ թե աշխարիս մեջ սկի չկա...

որհնված աղվեսն ա, վոր տեսար թե չե, գնա գիտցի, վոր կնկանդ բերածը մախսուս տղա յա։

ՍԱԼԻԻ. (Դիմում ե Սրբոյին)։ Այ ջանըմ, բոլա, բոլ. խեղճ իշի ճակատին ել հալբաթ ետ եր գրուկ... բան չկա, Մանուկս սաղ ընի. ամի Գիրքորի ասածի պես, ասեք տեսանք, վիճն դրգենք աղջկան ուզելու։

ՍՐԲՈ. Ամի ջան, ամի, հնչի, դու չես գիտի, վոր զինսըզի հախից իմանսըզը կը գա. յես ըտրա դեղն ել գիտեմ, մերը չը մեռնի Սրբոյի. յես գիտեմ, Բաշոն վորտեղից ջուր կըխմա. յավաշ հալա մե գլավին Գերոբը ընդրա տունը վոտ դնա, տես ետ բանը են սհաթը. գլուխ կը դա, թե չե...

ՍԱԼԻԻ. Մեղա քեզի, մեղա, վոր ըտենց ա, մենք մարդ ու կնիկ մեկ տեղ պըտի մեռնենք։ Գլավին Գերոբը են ա, իմ լեզվի ծիրին եր, պտի ասի, դու վրա բերիր...

ԱՄԻ ԳԻՐԳՈՐ. Այ, ինչ եմ ասե, այ խեղ, այ միտք—գլավին Գերոբը։ Հալա մեկ ել ասա՝ գլավին Գերոբը։ Գոսոտ Ալոն վոր ընդրան ել մերժա, ասա, աշխարքը պտի քանդվի ելի...

ՎԱՐԺ. (Հուզված)։ Ուրեմն ձեր գլավին ասածը ամենազոր է, նա անհնարինը հնարավոր կը դարձնի... ուրիշ խոսքով, բահը թիյակ կը շի-

նի... Ուրեմն Ալոն նրա խաթրին պատրաստ կը-
լինի իրա աղջկան զոհելու:

ԱՄԻ ԳԻՐԳՈՐ. Տո խելո՞ք, (դիմումն և վար-
ժապետին) գլավին-Քերոբը, վոչ թե մենակ
բահը թիյակ կը շենի, այլ ուրեմն, յեթե ու-
զենա, բահը գութան ել կը շինի... Գլավին Քե-
րոբը լայեղ անի, նրա տունը վոտը գնի, հա՛, վայ
թե Ալոն իրա տղին ել մատաղ անի... են ել ուր
մնաց, վոր, իմ գինալով՝ ախչիկը կա, թամամ
թաց մայայ յա, ախչիկա հելածն ի՞նչ ա...

ՍՐՔՈ. Հալբաթ վոր ետենց ա, աղչկա
որուտն ի՞նչ ա...

ՎԱՐԺ. Հետո՞... հետո՞...

ՍՐՔՈ. Տո վարժապետ ջան, ի՞նչ կը խոսաս.
պրիստավը վոր պրիստավ ա, առանց գլավին-
Քերոբի վոտ չփոխա, մարթի ուզենա հոքով
մարմնով կը կորցու. համա վոր մտքին ել գնի,
մարթասպանին ել չիստի կազատա... ուր մնաց,
վոր գիտնակ ել ա, իրա պրատակոնների տակ ել
շատ վախտ ռսեվար ձեռ կքաշա...

ՍԱԼԻ. (Ցածը ծայնով): Թա՛ն, թա՛ն,
սաղ կավկազ գլավին Քերոբի թարիֆ կանա,
հլա մեր խեղճ վարժապետը գատ չը գինա...
Թող հալա մե հաջողվի գլավին Քերոբը ընդրա
տուն վոտ դնա, կը տենաք, վոր ուրախություն-

նից, ընդրա սիրտը կը թոթռա. հոգի ունի, վոր
մերժա՛, վորթեց վորթի կը կորի...

ԱՄԻ ԳԻՐԳՈՐ. Մերը մեռնի գլավին Քե-
րոբի, նրա ասածը հըլա թող գետին քցող ըլնի՞,
կը տենա, թե գլուխը ի՞նչ ողբաթ կբերի. հա-
վատա, վոր մի ենենց բան կը հնարի, վոր դի-
մացնի յերկու աչքը մի բնով հանի...

ՍԱԼԻ. Խելքիդ մեռնեմ, այ սարթ. են ա,
լավ ես քթել: Գնա գլավին աղաչանք - պաղա-
տանք արա, գնացեք նշանը դրեք, թող մեր գա-
վակին բախտավորացնենք, նոր մեռնենք:

ԱՄԻ ԳԻՐԳՈՐ. Ողորթ ա, մարթա, պաի եր-
կաթը տաք տաք ծեծի, վոր ուզածիս պես ծռա...

ՎԱՐԺ. Քիչ մնաց, վոր հասարակ գյուղական
գլավուն յերկինք հանեք:

ԱՄԻ ԳԻՐԳՈՐ. Հասարակը վոր գլավին Քե-
րոբն ա, բա մեր յերգրի իշխանը վո՞րն ա, բա
մեր յեքա ժողովրթի տերը ու տիրականը
վո՞րն ա...

ՍՐՔՈ. (Ժպտալով, հանաքի ձեովով): Չհըլ-
նի թե, վարժապետ ջան, դու յես:

ՎԱՐԺ. (Երանանդանալով): Ասացեք, ասա-
ցեք, յես լուռ եմ, այդ բոլորը հին ցավեր են:
Յես կրկին ասում եմ, չեմ նեղանում և չեմ ել
նեղանա...

ԱՄԻ ԳԻՐԲՈՐ. Ի՞նչ հին ցավ, ի՞նչ նոր ցավ, ախպեր ջան, մեկ ել որս մեր գեղացի մեկը Յերեմիայից գալուց զը հըլնի, իրա աչքով կը տեսա, ի՞նչ կը տեսա. ես ամենամեծ զիվանխանի մեջ, ես մեր գլափնի Գերովը իրա նաչառնը կի հետ, թե-թեի տվուկ, բոլթա կտին, բոլթա, ի՞նչ բոլթա, սապուկի ճռռոցը վայ թե հասներ Ստամբուլ... Խեղճ կրակ վարժապետ ջան, ի՞նչ ես. կորցրել, ինչի՞ յետևից ես ընգել...

ՍԱԼԻԻ. (Քիթը ծածկած, գլուխը շարժելով, ցածր ձայնով, իրեն, իրեն ասում). Փառքիտ մեռնեմ թանապուր, դու յեւ դառար կերակուր... ես խեղճ կրակ վարժապետն իրա հալով ել չի մնում, թաքավորի նման մարթին ել չի հավանում:

ՎԱՐԺ. (Լսելով Սալուս ասածները): Ասացեք, ասացեք, յես այդ բոլորը կը տանեմ... Բարի շրջանի մարդիք եք դուք:

ԱՄԻ ԳԻՐԲՈՐ. Ա՛յ, ողորմի քու հորը, ետենց ա, մենք քարքարոտ յերկրի մարթիք ենք, վարժապետ ջան: Մենք լավ գիտենք, վոր մեզանից չես նեղանա: Մենք իրար հետ աղ ու հաց ուտող մարթիք ենք, միմն ուտենք, ոսկուր չենք քցի, ըտրա համար ել ինչ դուզն ա, ես կասենք... (Փոքր ինչ լռությունից հետո): Ե՛ս անիրավը ուրիշ բան ա, գիտե՞ս...

ՎԱՐԺ. Ի՞նչ անիրավ: ✕

ԱՄԻ ԳԻՐԲՈՐ. Գլավին Գերովը, գիտնակ ել ա, գինաս, շատ գիտնակ ա...

ՍՐԳՈ. Հալթաթ վոր, հո՛ւր ա մեր Կավկազ ընդրա նման ուռուսավար խոսող. ես վախտ, վոր մեծավորների հետ ուռուսավար կը ջարթա, ինչ վոր կարկուտ խըռռա... ոխտն որ չուտես, չխմես, անգաճ անես. համա ինչ անեմ, դու բէ, վոր զատ չեմ հասկանում: Գըլոխդ ինչ ցավցնեմ, ինչ վոր Արաբստանա ձին զանգուլամիշ անես, ջիլաֆը ել թողնես...

ՎԱՐԺ. Ախ, այդ բոլորը յես հասկանում եմ, լավ եմ հասկանում, սակայն վորից սիրտս կըսկըծում ե, հոգիս ճմլվում:

ԱՄԻ ԳԻՐԲՈՐ. Ճըմլվելն ի՞նչ ա...

ՎԱՐԺ. Այսինքն՝ ցավում:

ԱՄԻ ԳԻՐԲ. Մաղյար ընչի՞, դու ցավագյա՞ր յես... մարթի սիրտ ել ես թավուր քաղցր խոսքերից ցավա՞մ. վալլա, մենք ոխտը ամիս ձմեռը ես թավուր բաներով ենք հալցնում...

ՍԱԼԻԻ. (Ցածր ձայնով դիմում եւ ամուսնուն). Այ ջանըմ, գյողըմ, հընչի յեք ետքան անտեղի չանա տալի ետ վարժապետի հետ: Դրա ասածներն ինձ մոտ՝ կուկուն ածի, պուպուն տանի...

ՎԱՐԺ. (Գրգռված): Ա՛յ, այ, յես ձեզ վրա
վոչ թե բարկանում, այլ ուղղակի ցավում եմ,
վորովհետև ձեր տգիտությանն ու խավարա-
մտությանը չափ ու սահման չկա...

ԱՄԻ ԳԻՐԲ. Հրնչի՛ր յես ըտենց զայրանում,
վարժապետ ջան:

ՎԱՐԺ. Ինչպէս չը զայրանամ. քիչ մնաց,
յերկինք հանք մի գլավու, վորի խիղճը իրա
ոգուտն է, իսկ այժմ ել իր փառամոլության
համար, շնորհիվ իր դիրքի՝ պիտի անբախտացնե
Մանուկին ու են խեղճ աղջկանը: Ուրիշ բան է,
յեթե ձեր գովաբանած գլավեն լիներ անկաշառ
՝ հասարակական շահերը պաշտպանող, ձեր լավ
մարդկանցից մեկը, այլ բան, սակայն փաստերը
այլ յեն ասում...

ԱՄԻ ԳԻՐԲ. Տո վարժապետ ջան, չեմ
գինա՞, թե դու ետ ի՞նչ կասես: Տո, դատավորը
վոր զոռքա կաշառակեր չլինի, ի՞նչ համ ու լա-
զաթ ունի, գործ տեղից իրար կը դա՞. խելքա,
յերգիր յոլա կերթա՞: Նոր դու եկել ես ամի Գիր-
բորին բան կը սովորցուս, գլուխը չմեռնի ամի
Գիրբորի... յես ել մի տարի քյոխվա հելա. համը
իմացա, համա թող սաբաբի տունը քանգվի,
չթողեց զորանայի...

ՍՐԲՈ. Ամի ջան, դե ասա տենանք, ի՞նչ
անենք:

ԱՄԻ ԳԻՐԲ. Ի՞նչ անենք. բոլ ա, ալնի-ալնի
խոսաք. վեր կաց, անսաս գնա, գլափնի Գերովի
ձեռը, վոտը պաչի, տար, դուշման քոռացրու,
ետ բանը գլոխ բեր...

ՍՐԲՈ. (Դիմում ե վարժապետին): Դու յեկ
չէս գա, վարժապետ ջան...

ՎԱՐԺ. Քավ լիցի:

ԱՄԻ ԳԻՐԲ. Քո բանն. ա, քո աղա կամքը
գինա, կուգես գնա, կուգես մի գնա: (Սըքոն
կամաց, կամաց պատրաստվում ե գնալ):

ՍԱԼԲԻ. Դեհ, բարի սհաթ հըլնի, դե գնա
(Սըքոն գնում ե):

Տ Ե Ս Ի Լ 3.

ՆՈՒՅՆՔ, ԱՌԱՆՑ ՍՐԳՈՅԻ

ԱՄԻ ԳԻՐԲ. Վարժապետ ջան, գնանք ողեն,
մե քիչ ել աշխարքի խեր ու շառից խոսանք:
(Դուրս են գնում):

Տ Ե Ս Ի Լ 4.

ՆՈՒՅՆՔ ՅԵՎ ՍՐԲՈ

(Սրբոն ճանապարհի կեսից յետ և դառնում տուն):

ՍՐԲՈ. Հա, ողորթ, Սալբի ջան, բան ա, թե ես բանը գլուխ եկավ, մախտուս աթլաս դեյրեա կը հաքնես, նոր կը գաս:

ՍԱԼԲԻ. Տո, ետ բանը թող գլուխ գա, աթլաս դեյրեա ել կհաքնեմ, մարինես ել կը քցեմ, հըլա սաղրի սուրբա ել կհաքնեմ: Բա մասխարու-թյուն ան, տղա յեմ կարքում, ոջախ եմ սարքում...

ՍՐԲՈ. Դեհ, Սալբի ջան, սապուկներս ու մահուդ չուխես տուր: (Սալբին սապուկները պատից իջեցնում և յեվ գոգնոցով սրբում, տալիս և մարթուն ու հազնվելիս ոգնում): Այ կնիկ ջան, յես գնացի...

ՎԱՐԱԳՈՒԹՐ

ՅԵՐԿՐՈՐԴ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

Աղջկա հայր ԱԼՈՅԻ տունը, մի կողմը, գեղեցիկ խալիչաներով զարդարված թախտին, ԳԼԱՎԻՆ ԶԵՐՈԲԸ բազմած, մի քանի բարձերի վրա. նրանից ցածր ՍՐԲՈՆ, նստած և տաքուրետի վրա, իսկ ԱԼՈՆ՝ բավականին հեռու՝ հատակին փռած խալիչին: Նստած են ԱԼՍԱՍՏԸ յեվ տղա ԲԱՐԹՈՆ. ՇՈՒՇԻԿԸ ամբողջ ժամանակ մոր կողքին՝ գլուխը կախ կանգնած և դուռն մոտ, փոքր ինչ հեռու՝ պատին հենված և ԳԼԱՎՈՒ ՅԱՍԱՎՈՒԼԸ, հրացանը ունին:

Տ Ե Ս Ի Լ 1.

ԳԼԱՎԻՆ ՔԵՐՈՐ, ՍՐԲՈ, ԱԼՈ, ԱԼՍԱՍՏ, ՇՈՒՇԻԿ, ԲԱՐԹՈ յեվ ՅԱՍԱՎՈՒԼ

ԱԼՈ. Հը՞, վոնց եք, լավ եք, գլավին աղա: **ԳԼԱՎԻՆ ՔԵՐՈՐ.** Շնորհակալ եմ, լավ, համա դու արի տես, վոր գանգատավորի ձեռից աչք չեմ բացում:

ԱԼՈ. Բա, ժողովուրդ ա, ետենց կըլնի, բա ահադին, մհալին կառավարելը հեշա բան զիտես, ինչ:

ՍՐԲՈ. Քերոփ աղա, քո ձեռքն ա, վոր ժողովուրթ կը կառավարես, զիտես:

ԱԼՈ. Հալբաթ վոր. Քերոփ աղի զառքը չընենր հա, աշխարհն իրար կուտեյին, շունը տերը չեր ճանաչի:

ԲԱՐԹՈ. (Խոսելու ժամանակ կանգնած է): Ամեն բան լավ ա: Յերկար կյանք հինես, համա մեր ետ սարերն ել՝ թե ետ անիրավ քրդերի ձեռքից առար, են վախտը լաղաթ կը տա: Ել ուրիշ պակասություն չունենք:

ՍՐԲՈ. Ճշմարիտ ա. ետ անիրաջները սարերում մեզ շատ նեղություն են տալում:

ԳԼԱՎԻՆ ՔԵՐՈՒՔ. Տո, դուք քեզներդ քոք պահեք, թե մե տասը տարի յեկ գլավին կընտրեք, մի քրդի վաժախ ել չեք տեսնի մեր սարերում:

ՍՐԲՈ. Քո գլուխը սաղ ընի, ինչ ուզենաս, վոր չես անի: Թորփախ յերանալ քո ձեռի մեջ, կոպերնատ քու մարթ, Վ զաթի ալենթ մակենթ, պրիստավ, մրիստավ զիփ քոնն են ու կան:

ԱԼՈ. Հալբաթ վոր, իրա գլուխը թող սաղ ընի, մեզնից անպակաս ընի, մինչև Դադստան, Արաբստան ել երթաս, ասես գլավին Քերոփի մարթն եմ, քեզի սուրը-սուրը կանեն:

ԲԱՐԹՈ. Ճշմարիտ ա, ետենց ա. մեկել որս Գյումրու ա գալուց՝ Դուղաթ գեղի մեջ մեռանք:

սրա նրա դուռը ման գալուց՝ անուն մարթ մեղի ներս չառավ: Մեկ ել, ձեզնից լավ չը լինի, են կողմից մի իշխան մարթ դուս եկավ, ասաց. տրդերք ջան, վորտեղացի յեք. ասինք, գլավին Քերոփի յերկրից: Ախպեր ջան, ետ բանը վոր իմացան, մեզի հրամեցեք արին, տարան իրանց ողեն: Ողա, ինչ ողա, մե տե ահազին վանք, ել ուտել, ել խմել, ել չայ, ել ֆունջ, ել յորդան, ել գոշակ, օրն ասեմ:

ՍՐԲՈ. Յերկար կյանք հինի. խոսքը մարդիս տերն ա, ըստեղ են ասե. տերովին տերն ե կերե, անտերին դելը:

ԳԼԱՎԻՆ ՔԵՐՈՒՔ. (Ուտած ու լիքված): Գովասանը չընի, ինչ Դադստան, ինչ Արաբստան, ինձի ճանաչելը զնա Դադախ, Բորչալու թուրքերի մեջ:

ՍՐԲՈ. Ա, ողորմի հորդ, խոսքդ հալա մեկ շաքարով կտրա: Քերոփ աղա, մեկել տարին յես գնացի թուրքերի մեջ, պանիր առնելու: Դաչաղ եմինի տղեն քեզի շատ սիրով և կարոտով բարե եր անում:

ԳԼԱՎ. ՔԵՐՈՒՔ. Հը, ինձի աշխարք կը ճանչնա, ինձի անուն հողը ծնած ինսան հլա չի մերժե, թե Ալոն մերժի, աշխարքի մեջ խայտառակի, ետ չեմ գիտի:

ԱԼՈ. Վայ, չե, իմ կողմանե թող են մարթի տունը քանդվի. ով վոր՝ վոչ թե քեզ կը սերժե:

այլ խոսքիւս վրէն խոսք կը բերի. մենակ թե,
մարթի ձեռից գա:

ԳԼԱՎԻՆ ՔԵՐՈՒՅ. Պարծանք չի. ամենքդ
եւ լավ գինաք, վոր ինչտեղ բարեգործական խե-
րով բան, ձեր գլավին Քերորն եւ ենտեղ: Ալո
յեղբայր, քեզնից պահեմ, աստծուց ինչ պահեմ:
Ես ավուր որը, յես գանգատավորներին թողել եմ
անտեր, անտիրական, յեկել եմ յերկու ծաղիկ-
ներու բախտավորութեան համար. քո ծաղիկ
Շուշիկին ուղեւու Սրբոյի ջահել-ջիւան Մանու-
կին: ✕

ԱԼՈ. Վայ իմ գլխին, վայ իմ երեսին, իմ
տուն տեղ, քեզի փեշքեշ, իմ աղջիկն եւ քեզ
ղուրբան. թայտւ, թայտւ, յես Ալոն եմ, յես աշ-
խարքի մեջ բան կը հասկնամ, մարդ կը ճանչը-
նամ: Յես մեծավորի հետ նստած, կանգնած մարթ
եմ. յես իշխանավորի պատիւն եւ գինամ, նոքա-
րին եւ: Տես, Քերոփ աղա, անուն ինսան, վոր
իրա տեղից իրար եկավ, յես կը հասկնամ, թե,
ինչի՞ համար ա, յա թե չե՞ նրա մտքին ինչ կա.
հալա դռնէն չմտած, յես ձեր մտքինը հասկացա:
(Դիմում եւ կնոջը): Ետենց չե՞, Բարեյի աղջիկ:
(Կինը գլխի շարժումով համաձայնվում եւ): Համա
ետ բանի համար մի թեթեւ սովեթ կանեմ պա-
ռավիս հետ, նոր ձեզ պատասխան կտամ:

ԳԼԱՎԻՆ ՔԵՐՈՒՅ. Ետ քո բանն ա, համա գի-
տե՞ս պապական առակը ինչ ե ասում. ինչ
վոր ուզում ես անել, սիֆթա կնգանդ հետ մաս-
լահաթ արա. լսի, տես, թե կնիկդ ինչ կասի,
հակառակն արա, անպատճառ հաջող կը լինի
գործդ: (Դիմում եւ Ալմաստին): Ալմաստ քույրիկ,
եսենց ա: (Ալմաստը քիթը ծածկելով, թեթեւ
ժպտում եւ: Ներս եւ մտնում Մեղիտոնը, ձեռքին
ծրարներ):

Տ Ե Ս Ի Լ 2.

ՆՈՒՅԵՐ ՅԵՎ ՄԵԼԻՏՈՆ.

ԳԼԱՎ. ՔԵՐՈՒՅ. Հը, ինչ կա, Մեղիտոն:

ՄԵԼԻՏՈՆ. Սկի, Աղա ջան, յեկատրեննի
թուղթ կա նաչախիկիցը: (Տալիս եւ ծրարները):

ԳԼԱՎ. ՔԵՐՈՒՅ. Ես լավ ելավ, մենք Սրբոյի
հետ կերթանք ողեն, յես իմ յեքատրեննի փակեթ-
ները կը կարգամ, տենամ, ինչ կը գրեն: Ետ ժա-
մանակ դու մասլահաթ արա քույրիկ Ալմաստի
հետ, խաբար արա, մենք ողից կը գանք:

ԱԼՈ. Ետ լավ ասիր, զաթի ողեն սարք, խա-
լիչեք փռած, մաքուր, խապահի, հրամեցեք, հրա-
մեցեք (Քերորը, Մեղիտոնը յեւ Սրբոն գնում
են):

ԱԼՈ, ԱԼՄԱՍՏ, ԲԱՐԹՈ, ՇՈՒՇԻՆ.

ԱԼՈ. Ե՛, Բարեյի աղջիկ, ասա տենանք, միտքա ի՞նչ ա, իմ խելքով ես բանը գլուխ գալու բան ա:

ԱԼՄԱՍՏ. Վրնց թե գլուխ գալու բան ա, ետ ի՞նչ ես ասում, չեմ հասկանում: Առաջին, վոր տղեն մեկ մատ թֆիլ ա, իսկ քո աղջիկը 18 տարեկան, չումքի կարկտի տարին ե ծնվել. են ժամանակ, վոր ցորենի խալվարը ելավ հարիր մանեթ: Մեկ ել վոր, քանի, քանի, լավ, լավ տղերք եկան ուղեւում, հայդե արիր, իսկ հիմի միտք ունես, տաս Սրբոյի գրկանոցին, վոր են ա, ժամի դուռը կոճի յե խաղում, վոր տասը դառ համբել չգիտի. ինչ ել ունեն, 20 հատ վոչխար, 2 կով, 2 լուծ յեզ, 2 լուծ գոմեշ: Ենքան ել հարուստ չի, վոր ասեմ, հարստի տղի յեմ տալիս:

ԱԼՈ. Ետ յես լավ գիդեմ, համա, դու արի տես, վոր գլավին Քերոբի նման մարդը լայեզ ե արել, վորադ գրել մեր տունը. դու չես գիդի, վոր ուզողի մեկ յերեսն ե ամոթ, չափողի յերկու: Դու արի ու գլավին Քերոբի պես մարդուն դար-

դակ ճամբու դիր, ի՞նչ, հեշտ բան ա, կամ մասխարութի՞ն ա:

ԲԱՐԹՈ. Ափոն ողորթ ա ասում, նրան գլավին Քերոբի կասեն. մերը չմեռնի, երուց թշնամացավ, ենենց թալաքի մեջ կը քցի, վոր տուն տեղ ծախենք, տակից չկարողանանք դուրս դանք:

ԱԼՄԱՍՏ. Բա՛, ա՛յ վորդի, դուք կուղեք ձեր աղջկանը կորցնե՞ք: Դուք շատ լավ գիտեք, վոր աղջիկը ուրիշ տղի վրա աչք ունի: Հլա եդ ել մի կողմ դնենք, ախար Սրբոյի տղեն հացին փափա յա ասում, թանին ել ֆուֆու:

ԱԼՈ. (Բարկացած): Դու հալա կնիկ ես, դրուստ ա, մադերդ յերկար են, համա խելքա կարճ ա. յես քեզ ախր բան ասացի. գլավին Քերոբին չեմ կարա դարդակ հետ դարձնի: Մեկ ել՝ իրանք Մանուկենք կարքին ոջախ են, դաթի Սրբոն ել անվանի իշխան, քանի, քանի տարի մարթը բոխվայություն ա արել. ես սահաթին ել սուդյա յե: Զաթի, խոսքն ել մարթի անունն ա:

ԲԱՐԹՈ. Ափոն ողորթ ա ասում, ադե ջան, դու գուր տեղն ես ընկել աղջկանդ խելքին ու խոսքը ես կողմ, են կողմ ծռում: Շատ ել են տղին սիրում ա, Ե, քանի կուպեկ արժի են սերը: Սերս վճրն ա, բանս վճրն ա, անոթի վորին ի՞նչ սեր, ի՞նչ բան: Հա, դրուստ ե, Մանուկը յերեխա յա, համա թե յերբ մեծացավ, մեր բոլո-

րից ել բոյով կնի: Բոլ ա, բոլ, թող խելքը գլուխը հավաքի, մտնի Սրբոյի պալատի նման տունը, իրա համար ուտի, խմի, դարկի, թափի...

ՇՈՒՇԻԿ. Ետ ի՞նչ ա, դու կասես, առնողը մազյար յես չեմ: Յես են յերեխին չեմ առնի, վոր չեմ առնի: ✓

ԱԼՈ. (Բարկացած): Սուս, անամոթ, ետ եր պակաս. մեղա քեզի աստված, ես որին ել հասանք: Տո, անամոթ, անըզգամ, քու ելածն ի՞նչ ա, վոր քու հոր դեմ կխոսաս: Դե, դե, մեկ ել ձենտ չլսեմ, թե չե, ձիու պոչից կախ կանեմ, կը քցեմ քարերը: Հալա դու տես աշխարքի բանն ե: Բա յես վո՞նց զավակ եյի, վողորմած հերս ասաց՝ ձեր մորն առ, յես ել առա: Պակաս մարթ ու կնիկ ելանք, պակաս ձեզ նման յերեխերը ունեցանք, հալա, ձեզ մի լավ թամաշա արեք. ասում եմ, լուսահոգի հերս ասեր՝ մեռիր, կը մեռնի, ասեր՝ ապրիր, կապրի:

ՇՈՒՇԻԿ. Ափո ջան, յես իմալ առնեմ են երեխին. ամեն վախտ ել քո խոսքերը սրբությամբ կատարել եմ, համա ետ բանը չեմ կանա կատարի: Կը մեռնեմ, ետ բանը չեմ առնի: Չեմ առնի, վոր չեմ առնի... Ի՞նչ ասեմ, են որը սեբնեք, վոր չը ծնվի յես: (Չնորերը վերկարկառած): Այս աստված, դու մազյար սե իր գրել իմ ճակատին. կրակն ընկներ, երեք աղջկա որո-

րոցը, յես ել վառվեյի, պրծնեյի ես սե ու դառը որերից: (Հեկեկում ե):

ԱԼՄԱՍՏ. (Աղջկան փաթաթվելով, լալագին ու խեղդվելով ասում ե). Բան չկա, բալես, երած սրտիդ համբերություն...

ԱԼՈ. Ա՛յ, վորտեղ են ասած՝ խելոք մարդ. գլավին Բերորը քիչ առաջ Յեղյա մարգարեյի պես ասաց—ինչ ուզում ես անել, ասիթականներդ հետ սովեստ արա, լավ լսի, տես, ինչ վոր նա կասի, դուն հակառակն արա, անխոս լավ կը լինի: Հիմա յես ել ետենց վճռեցի. վոր մեր ու աղջիկ մեռնեք, կոտորվեք, ետ բանը պիտի զլուխ դա, քանի վոր իմ գլխին փափախ կա, վոչ թե լաչաք: Ետ ձեր բանը չի: Դուք ձեր գործին կացեք, իմացեք: (Բարձր ձայնով) Գյադան Բարթն, զնան, համեցեք արա, թող զան: (Յերը գլավին Բերորը ներս ե մանում, Շուշիկը դուրս ե գնում):

Տ Ե Ս Ի Լ 4.

ՆՈՒՅԵՆ, ԳԼԱՎԻՆ ԳԵՐՈՐ, ՍԵՐՈ ու ՄԻԼԻՏՈՆ

ԳԼԱՎ. ՔԵՐՈՐ. Թաղադան՝ բարեվ ձեզ:

ԱԼՈ. Այ բարով, հազար բարով, համեցեք նստեք, բարձ բերեք եստեղ. Շուշիկն ուր գնաց: Բերոր աղա, ասա տեսնանք, թղթերիդ մեջ սկի ի՞նչ կար...

ԳԼԱՎ. ՔԵՐՈՒՅ. Վողջություն, ամեն բան
լավ ե, նաչալնիկը ինձի բարե ա արել ու յեկըս-
տրեննի կանչել ա:

ԱԼՈ. Ողորդ, Քերոբ աղա, քո արունն ինչ-
քան քաղցր ե. կավկաղի մեջ ել մեծավոր չմնաց,
վոր քեզ չըսիրեն ու քու խոսքն ել չըլտեն:

ԳԼԱՎ. ՔԵՐՈՒՅ. Ինչպես տեսնում եք, մին-
չև որս թաքավորի պես ապրում եմ, ընդուր հա-
մար, վոր յես ժողովրդի ցավը քաշում եմ, դրա
համար ել մեծավորները հլա չտեսած, հասկա-
նում են: Այ, յես ձեզ մի բան ասեմ, հավատա-
ցեք, յես կյանքիս մեջ քիչ, քիչ, մի հաղարից
ավել աղա յեմ պսակել, են ել ենենց տեղեր,
ենենց տեղեր, ենենց տեղեր, վոր իսկի զլուի
գալու բան չեր:

ԱԼՈ. Ըստեղ են ասել, կուժ, քեզ ասեմ,
կուլն, դու հասկացիր: Ներողություն, Քերոբ
աղա, ասածս առակի համար, քո ասածի Ալլահ-
վերդին ինձ մոտ ա...

ԳԼԱՎ. ՔԵՐՈՒՅ. Հասկացող մարդը իսկույն
կը հասկանա: Դե ասա, տեսամ, ասա: Մեկ եզ
արաղի շիշը ջերիցդ հան, որհնած արծվի կա-
թով բերաններս թրչենք, մե լավ քեֆ քաշենք,
աշխարհումս մեռնել կա...

ԱԼՈ. Վոնց վոր յես ձեզ առաջուց ասացի,
եղի ասում եմ, վոր յես խոսքիս տեր մարդ եմ,

ավելի շուտ կուզեմ իմ տունը քանդվի, քան թե
քեզ նման իշխանը իմ տնից դարդակ դուրս գը-
նա. մի աղջիկ չե՞ք քեզ զուրբան... համա ձեզնից
ինչ պահեմ, պառավս, մեկ ել աղջիկս մի քիչ չեմ
ու չում են անում, համա, քանի՞ գրոշ արժի:

ԳԼԱՎ. ՔԵՐՈՒՅ. Ե՛, խնամի Ալմաստ, մոտ
արի տեսանք, ինչ ես սուքն առել, սեր նստել.
ինչ ես մեզի ետքան ցավեցնում, կրակի վրան
ել պաղ ջուր լցնում. մեկ աղա, մեկ աղջիկ չե՞,
բաղդավոր ըլեն, մի բարձի ծերանան, վատա-
լամ...

ԱԼՄԱՍ. (Տխուր, տրտում, քիթը, ընթանը
ճածկած, ցածր ձայնով): Աղա Ջան, յես սրտանց
ուրախ եմ, մեկ աղջիկ չե՞ք, քեզի զուրբան, բայց
բանն են ա, վոր տղեն—Մանուկը շատ յերեխայ ա,
Շուշիկս ել 18 տարեկան, թե չե, յես իմ մահը
կուզեմ, քեզ նման իշխանի խոսքի վրեն խոսք
բերել չեմ ուզի...

ԳԼԱՎ. ՔԵՐՈՒՅ. Այ հեր որհնած, վոր տղեն
մի քանի տարով փոքր յեղավ, աշխարք պտի
քանդվի. իմ խելքով հլա լավ ա, դուք պտի ու-
րախ հինք, վոր աղջիկը թամամ խելքահաս ե,
տղին իրա բռի մեջ կը պահի, ինչ թավուր ուզե-
նա, են թավուր ել կը մեծացնի: Մեզնից շատ-
շատերն են ետ թավուր պսակվել, պակաս կաթն
ու կորեկի պես կսպրեն: Այ ջանեմ, բան զինաք.

բան ասացեք, թե չե, ձեր ասածների մեջ իսկի նյութ չկա: (Բարձր ծայնով Սրբոյին): Դեհ, մեկ արագը հան, սիֆթա տուր խնամուտ:

ՍՐԲՈ. (Արաղի շիշը հանելով զրպանից, ըացում և յեվ լցնելով՝ առաջարկում Արոյին): Համեցեք, թագա խնամի ջան, համեցեք: Առ, վայելա, ամեն բան լավ կը լինի: (Բաժակը քավական ժամանակ մնում և անշարժ, մերթ ընդ մերթ՝ կնոջ յերեսին նայելով, հետո վերցնում և քաժակը՝ հուզված):

ԱՆՈ. Բարով եք յեկել, հազար բարի, մեր տուն-տեղ, հեղած-չեղած, ձեզի դուրբան: Շուշիկն ել ձեզի փեշքեշ. խնամի Սրբո, աստված խեր տա, խերով բազար ըլի: Բո սրբազան պարտքն ե՛ իմ աղջկան վոչ թե հարսի պես պահես, այլ աղջկանիցս ել լավ: Հալա, մեկ մոր յերեսին նայեք, կասես Ալադյազա սթնած ամալ լինի: Եհ, բոլորտ ել վողջ լինեք (խմում և):

ԳԼԱՎ. ՔԵՐՈՒՐ և ՍՐԲՈ. Անուշ, անուշ...

ԱՆՈ. Հալա մեկ խնամաթաս ել լցուռ, քույրիկ Ալմաստին տուր, թող նա ել վայելի: (Ալմաստը հրաժարվում և խմելուց, քայց յերկար ստիպելուց հետո՝ ակամա շնորհավորում և գլխի շարժումով, քաժակը մոտեցնում և ընդանին, առանց խմելու յետ և դնում՝ սեղանի վրա: Գլավին Քերոքը ստիպում և, վոր խմի, քայց, Այոն մի-

ջամտում և, ասելով, թե Ալմաստը խմիչք գործ չի անում. Սրբոն քաժակը լցնում և յեվ տալիս և Գլավին Քերոքին):

ԳԼԱՎԻՆ ՔԵՐՈՒՐ. Կենդանություն, սաղ ըլեք. յես սիֆթա շնորհակալություն կը հայտնեմ խնամի Արոյից ու քույրիկ Ալմաստից, վոր իմ պատիվը, վոնց վոր հարկն ե, պահեցին, դատարկ ձեռով յետ չը դարձրին, դուշմանին չուրախացրին: Տանուտեր Սրբո, դու ել սաղ ըլնես, քո աչքն ել թող լույս ըլնի: Յես խմում եմ յերկու ծաղիկների կենացը, փեսացու Մանուկի և հարսնացու Շուշիկի: Թող աստված նրանց անթառամ պսակին արժանացնե, մեկ բարձի ծերանան: Համով հոտով ըլլին. հա, ուր ա հարսնացու Շուշիկը, չկա, կանչեք, թող գա: Եհ, սաղ ըլնեք: (Կոնծում և, «անուշ» «անուշ» կոչում են ընդորո):

Տ Ե Ս Ի Լ 5.

ՆՈՒՅԵՔ յեվ ՇՈՒՇԻԿ

ԱՆՈ. Ահա, աղջիկս եկավ: Արի հայրիկիդ մոտ, բալիկ ջան: (Փաթաթվում և աղջկան): Հը, ծնողն ել իր զավակի վատը ուղի: Իմացիր, վորթի, յես քեզ ենենց տեղ եմ կամեցել, վոր մհալի մեջ անուն ունեն, քարթիք կանոնավոր ոջախ են, իրանց համար առանց մուննաթի կաշխատեն ու

կապը են: Հլա դոնից եկող մի տասը անոթի մար-
թու ել կը կշտացնեն: Ղորթ ա, մանուկը մի քիչ
պատիկ ա, համա, լավ հոր մոր զավակ ա. ետեղ
են ասած՝ «աղեկ ձագն ի ձվին, աղեկ մանուկն
որորոցին»: (Կնոջը): Արի, կողակից ջան, արի,
ինչ ես սուքն առել-սեր չստեղ, աստված վողոր-
մած ա, դու դառւածա բեր, պանիր բեր սուֆրի
վրա, ամեն բան լավ կը լինի:

ՍՐՔՈ. (Շուշիկին): Արի մատիկ, արի, իմ
քաղցր հարսնացուս, սաղ մնացինք, չմեռանք՝ կը-
տենես, քեզ վրէժ կը պահեմ. ենքան վոսկի նա-
պալեոն կախեմ վզիցդ, վոր ճրագի պես լուս տաս,
չուզողի աչքն ել քորցուս: (Աղջիկը հորեց չե
հեռանում):

ԳԼԱՎ. ՔԵՐՈՒՐ. (Յասավուղին): Այ աղա, մի
ձեռաց եքստորննի մի գուրնա բեր, բլուլ փշոդն
եւ հետը. բան ա, թե ուրիշին դամանելիս կը լինեն,
ասա, Գլավին Քերորը կանչում ե: Հասկացա՞ր:

ՄԻԼԻՏՈՆ. Տո աղա ջան, չեմ իմանում, ինձ-
նից խոսմ ես, ինչ ե. վորտեղից վոր ընի, պետի
տակ քաշելով՝ կը բերեմ: (Դուրս ե գնում):

Տ Ե Ս Ի Լ 6.

ԿՈՒՅՆԻ ԱՌԱՆՅ ՄԵԼԻՏՈՆԻ

ՍՐՔՈ. Խնամի Ալո ջան, մի նեղություն քաշի,
մեկ մարդ զրկի մեր տուն, յա թե չե, մկա մե-

րոնցից ձեր յերթիկներին մարթ կը լինի, խաբար
արա, թող գան:

ԳԼԱՎ. ՔԵՐՈՒՐ. Յես պիտի ասեյի, ես ա, դու
ասացիր: Սուգյա Սրբո, վոնց վոր յերեւում ե, յես
ու դու մեկտեղ պիտի մեռնենք, հա...:

ՍՐՔՈ. Բաղաւոր չեմ, վոր քեզ հետ մեռ-
նեմ, սաղ աշխարհը գիտի. վոր քո պատիվը ես
աշխարհում եւ շատ կը լինի:

ԱԼՈ. Աղա Բարթո, մի ձեռաց գնա, խնա-
միքին բեր:

ԲԱՐԹՈ. Ես սհաթին, Ափո ջան: (Գնում է):

Տ Ե Ս Ի Լ 7.

ԿՈՒՅՆԻ ԱՌԱՆՅ ԲԱՐԹՈՅԻ

ԱԼՈ. Դե, մատաղ ձեզի, դե կերեք, խմեք,
քեֆ արեք, դուշմանի աջքը հանեք: Ի՞նչ եք վա-
խենում, գինին ու արագը ծով ե: Դե յալլա, յալ-
լա, յես ձեզի զուրբան, դուք ինձի վոչ...:

ԳԼԱՎ. ՔԵՐՈՒՐ. Սուգյա Սրբո, մե թու-
թունդ տուր, տենամ, մե պապիրոս քաշենք:

ՍՐՔՈ. (Դրականները նայելով յեւ ծխախո-
տի տուփը չգանելով): Վա՛յ, իմ աչքերը քոռան,
գլավին աղա ջան. թութունըս մոռցա տանը: Եղ
անտերը գուրում բան ա քաշողի համար. առանց

հացի մարթ յոլա կեթա, համա, առանց թութու-
նի մարթա թամամ կցնթի:

ԳԼԱՎ. ՔԵՐՈՒՆ. Թութուն չկա, չկա, հո
յերգը կա: Այ, ողորմի հորըդ, մե քո են քաղցը
ձենով թութունի յերգն ասա, նրա գովքն արա
մինչի գուռնեն կգա:

ՍՐՔՈ. Աչքիս վրա, Քերոփ աղա: (Ոճիքը
ըացելով յեւ կոկորդը մաքրելով, յերգում և,
ձեսքը համաշափ շարժելով՝ ըստ յնդանակի տար-
տի: Գլավին Զերոքն ու Ալոն անում են նույնը,
ծայնակցելով Սրբոյն, «վայ, լըմե, վայ» կըրկ-
նակը յերգելիս):

«Սեւ, արաբա դառան կաճկա,
Քաֆուր թութուն ելավ պաչկա,
Քեզնից գոռա ել բան չըկա,
Թարիֆդ անեմ, ազիդ թութուն,—
Վայ, լըմե, վայ:

Տըղերք դըրին խաս կարմիր ֆաս,
Իրար կասեն՝ նաֆաս ըմ տաս.
Դիվանխանեք միշտ ման կըգաս,
Նաչալնիկ ես դառե, թութուն,—
Վայ, լըմե, վայ:

Թե կըքաշեմ՝ սիրտ կըխառնա,
Թե չեմ քաշի՝ որըս գառն ա.
Խեղճ Արթենն իր քոչ կըբառնա,
Կերթա ձեռեդ գանգատ, թութուն,—
Վայ, լըմե, վայ:

ԳԼԱՎ. ՔԵՐՈՒՆ և ԱԼՈ. (Հիացած ըացական-
չում են): Այ, սաղ ոլ, այ, ձենդ անսպառ, սու-
դյա Սրբո: Հո եմամի չես, հազարան բիլբուլ
ես:

ԳԼԱՎ. ՔԵՐՈՒՆ. (Վոգեվորված ըարձրա-
ցնում և ըաժակը): Սուդյա Սրբո, ալլահիբերկին
քեզ մոտ, ես թանգագին կենացը խմում եմ քո
թաղա խնամինների—յեղբայր Ալոյի և քույր
Ալմաստի կենացը: Յերկուստ ել վողջ լինեք,
բարով, խերով ձեր Բարթոն ել ես որին ար-
ժանանա: Իհարկե, «աթ աթասրնա չյաքյար, ո-
ղուր դայըմնա»: Բարթոն ել, կասես, հոր պնչից
թուել ա. թող սաղ ընի, իրա հոր յջախից ան-
պակաս ընի: Ինչ ասել կուզի, աշխարհ ել զիտի,
վոր Շուշիկը Ալադյազա անթառամ ծաղիկն ա,
սիրունության, թե բնության կողմից, մոր հետ
ինչպես մի սանդրի կտավ ըլեն. թող ետ թափուր
մերը որհնվի, վոր ետ տեսակ զավակ ա մեծացրե,
վոր մեր սաղ յերկրի փառքն ու պարծանքն ա:
Ետ ե պատճառը, վոր ուղողները իրար ճար ու
ճամբա չեյին տալիս, դռնից մտնում՝ յերթիկից
դուրս գնում, յերթիկից մտնում՝ դռնից յեխում:
Ուրեմն, ձեր թանկագին կենացը: (Կոնծում և):

ՍՐՔՈ. Աղա ջան, աստված թող մեր ումբ-
րից կտրի, դնի քո ումբրի վրա. եստեղ ե ասած.

«Ադամ վար, քի ադամլարըն նախշի դըր,
Ադամ վար, քի հեյվան հեդան յախշի դըր»:
Ուզում եմ ասել, վոր դու մեր յերկրի ծաղիկն
ես...

Տ Ե Ս Ի Լ 8.

ՆՈՒՅՆՔ յեվ ՍՍԶԱՆՎԱՐՆԵՐԸ

ԳԼԱՎ. ՔԵՐՈՒՐ. Ահա սաղանդարներն ել յե-
կան. բա ուր ե Սըքո, ձերոնք չկան...

ՍՐՔՈ. Ես ա, կը գան...

ԱԼՈ. Ուստեք, համեցեք, նստեցեք: Համա-
Քերոք ադա, ինչ ուստեք են, թե բլուլի վրա յեն
փչում, թե նայինի:

ԳԼԱՎ. ՔԵՐՈՒՐ. Բայց դու արի տես, վոր
յես բլուլը ավելի յեմ սիրում: Եսենց ջիգար
մղկտացնող բան չկա: Իլլաքի սավղաքար մարդու
համար:

ՍՐՔՈ. Բլուլի տունն ավիրի: Չուրի Ստամ-
բուլ ել կը փչեն:

ԳԼԱՎ. ՔԵՐՈՒՐ. Մե բլուլըդ սարքա, աչքերս
ջուր կտրավ, մե փոխար քաշա, տենանք: (Բա-
ժակը տալիս ե գոռնաչուն): Մե առ, առ, առ,
մե կատարդ տաքացրու, են վախոր յես գիդեմ,
վոնց կը փչես: (Նվագում են. յերեքով անդադար

խմում են, Շուշիկը տխուր, գլուխը ծռած՝ նստած
ե մոր մոտ ու յեղանակին հարմատ որորում՝ ե
գլուխը: Մի քիչ անց, Մանուկը ներս ե մտնում,
մոր փեշից բռնած՝ մի քանի կանախց հետ):

Տ Ե Ս Ի Լ 9.

ՆՈՒՅՆՔ, ՍԱԼՈՒՆ, ՄԱՆՈՒԿԸ յեվ ԲԱՐՔՈՒՐ

ԱԼՈ. Վայ, բարով, հազար բարի, իմ ադա
փեսա, իմ քաղցր խնամիք, համեցեք, համեցեք,
նստեցեք: (Ներս մտնելուց քարեվում են քոլո-
րին, Շուշիկը առանձին դժվարությամբ քարե-
վում ե սկեսուրին, վերջ նրա դեմքն առնելով
ափերի մեջ, առանձին - առանձին պաշում ե
թշերը: Շուշիկը Մանուկին չի քարեվում):

ԳԼԱՎ. ՔԵՐՈՒՐ. Առաջարկում եմ խմել Սալ-
բու ե Սըքոյի կենացը: (Խկույն յեվ յեթ խմում
են, չկարողանալով ճառել շատ հարձած լինե-
լուց: Սրինգը շարունակում ե նվագել մի շարք
արյեվելյան յեղանակներ: Սկեսուրը ձեռքը Շու-
շիկի վզովը պահ՝ խոսում ե Ալմաստի հետ: Մա-
նուկը ներս մտնելուն պես՝ վազում, նստում ե
հոր գիրկը յեվ ապա տեղովորվում ե Սըքոյի ու
Քերոքի մեջտեղը, ամբողջ ժամանակ խաղում ե

Քերորի խանջալի յեւ կոծակների հետ: Սրբում եւ Քերորի մենդալը իր զգեստի փեշերով, ապա մտրակը խշելով յեսաուլից՝ մտրակում եւ յասաուլին յեւ զուռնաչիներին: Գլավին Քերորը հարած՝ առաջարկում եւ Սրբոյի յեւ Արոյի հետ «յայլի» պարել, փորոնց միանում են բոլորը, քացի Շուշիկից: Մանուկն եւ մօր փեշից ըննած՝ վեր-վեր թռչելով պարում եւ):

ԳԼԱՎ. ՔԵՐՈՐ. (Հագնած գոռում եւ. «Աստված շնորհավոր անե»): Կամաց-կամաց՝ «միաս բարով» անելով, հեռանում են բոլորը):

Տ Ե Ս Ի Լ 10.

ԱԼԱ, ԱԼՄԱՍՏ, ՇՈՒՇԻԿ, ՌԱՐՈՐ

(Փոքր պատգայից հետո՝ Շուշիկը հանկարծ փղծկում եւ):

ՇՈՒՇԻԿ. Ափո ջան, ափո, ծնածս սհաթից մինչեւ ետք, յես քո դեմ թամամ հարս եմ յեղել, բարձր ձենով չեմ խոսել, բայց ետք պիտի խոսեմ: Ափո ջան, դու ինձի սաղ-սաղ թաղում ես. թող սե ըլլեր իմ ծնունդը, ափո ջան, ափո (ւժեղացնում եւ լացը). յես լավ հասած աղջիկ, իմեւ ես տալի ինձ են գրկանոցին, են հավի ճոււրին: Յես ուղղում եմ կին լինել, ապրել, վոչ

թե գնալ Սրբոյենց տանը քո՞ զառնալ, զարեաշություն անել: Դու լավ գիդես, ես Յ տարի յե, են ադեն ինձ վրա աչք ունի. մի հասակի ջահելներ ենք, իրար հետ գառ ենք պահել, խաղացել, մեծացել... Ախ, ինչ անեմ... (Հոնգուր, հոնգուր լաց եւ լինում):

ԱԼԱ. (Հարբած. հագիւլ եւ իրեն պահում վրտերի վրա): Սուս, լիրբ, անամոթ, սեկ ել եսենց բաներ չլսեմ, թե չե, առանց խոսալու՝ կը գլուլլեմ: (Պատկում եւ թախտին, շարունակելով մըմնջալ քեֆի յերգը):

ՇՈՒՇԻԿ. (Խեղդվելով, քարճրածայն հեկեկելով յեւ լացից փաթաթվելով մօրը): Ադե ջան, ադե, վոչ բարով, վոչ սալամաթով դու ծընիր ինձի, աշխարհ բերիր: Իսկ դու, ափո, լավ իմացիր, վոք դանակը վոսկորիս հասաւ, քո գլուլլելուց ել չեմ վախենում: Ավելի շուտ՝ դուն իմ զիյակիս վրա կը մղկտաս, քան թե մանուկի հարսանիքին կը պարես: (Քարճրածայն հեկեկում եւ):

Վ Ա Ր Ա Գ Ո Ի Յ Ր

ՅԵՐՐՈՐԴ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

ՊԸՏԿԵՐ ԱՌԱՋԻՆ

Հեռվում քառագագաթ Արագածի կանաչ լանջերից
մեկի վրա կանգնած ե, առավոտյան մթնշաղի մեջ,
հովիվը, այծեմսիկը (յափնջին) կիսով ծածկած ծախ
ուսին, վտանների տակ պստկած գամբո շունը: Հովիվը
հենված ձեռքի մահակին՝ յերգում ե.

«Աբարան բարձր տեղ ա, վա,
Ջուրը հիվանդին դեղ ա, վայ,
Յեա սիրեցի, վայ, խախը տարավ
Իմ սիրած յարը,
Ախ, թե չառնեմ, վայ, յեա կմեռնեմ,
Իմ սիրած յարը»:

Տ Ե Ս Ի Լ 1.

ՏԻԳՐԱՆ յեվ ՎԱՐԴԱՆ

ՏԻԳՐԱՆ. Բա, ախպեր ջան, եսեց ել կրակ
կըլինի... ել ես բանից հետո իմ ապրիլը քանի
դրոշ աժի.

ՎԱՐԴԱՆ. Բա, ել ասում ես...

ՏԻԳՐԱՆ. Բա, ախպեր ջան, ես խնդաւ. բա
ես իսաֆ ա... որը ցերեկով ինձի գյուղեցին, դրին
դեն: Մարթիք, ես ա, ուզում եմ զրկաթի զոռով
Շուշիկին ձեռիցս թռցնեն, ելի...

ՎԱՐԴԱՆ. Այ ջանըս, վոնց ել իրար գլխի
են, թե խղճի, թե խասիյաթի կողմից, կասես
մի սանդղի կտավ ընեն:

ՏԻԳՐԱՆ. Եստեղ եմ ասած. ես շունն ել
են շնեն, յերկուսն ել մե տնեն. մարթիք թա-
մամ կաթն ու կորեկ են: Ղուրբան քեզի, հլա
ո՛ւր ես, հլա եսքան տներ քանդեն վո՛ր...

ՎԱՐԴԱՆ. Գյուվա չեն քանդե, նո՛ր պրաի
քանդեն. ընչի չե, Գերոբը սատանի փահլեվան,
Սըքոն ել նրա յալանչին, մեկը գլավին, մյուսը
սուղյա, ինչքան մատաղ ընի, ոսկոռը իրար հետ
են կոծում:

ՏԻԳՐԱՆ. Վարդան ջան, ես բանը մի հլա
լավ կչոա, եմ վախար կը տեսնես, վոր թամամ
ինձի գյուղախորով են արել, չումքի վոր, իմ
և Շուշիկի իրար աչք քցելը մեր գյուղի միջի ո-
րորոցի յերեխեն ել զիաի:

ՎԱՐԴԱՆ. Տո, հոգուտ մեռնիմ, հալբաթ վոր
դիտեն:

ՏԻԳՐԱՆ. Հեռու հարկից, հեռու տնից, հա-
լա են, են, թիզ ու կես, դետնի մուսես Սըքոյին

է... Աշխարհի մեջ ինչքան սատանութիւն կա՝ սաղ նրա մոտ ա:

ՎԱՐԴԱՆ. Դրուստ վոր է, ասում են, ով գիտի, գարունը հողաբաժնութիւն ընի, յա չընի: Համա, ենքան սատանա մարդ ե, վոր ձուկը գըլ-խիցըն ե բռնում, վոր ինչ ա, թագա հողաբաժնութիւնը իրա լավ-լավ հողերից չկտրեն, ուրիշին չտան: Ու իրան են գըկանոց Մանուկին մի կտոր հողի համար նշանեց: Մենք ենք խոզ-գլուխներս, վոր գարի հացին դաթա յենք ասում:

ՏԻԳՐԱՆ. Տո, այ ջանըմ, այ գյողըմ, բոլ ա. տո արեւս կը սիրես, թարգը ատը: Տո ընդոնք վոր կան, հոգուց ու խղճից գուրկ մարթիք են. (տաքացած) ընձի վոր դրուստը հարցուս, մարդ պտի ընդոնց երկուսի գլուխն ել կտրի, աղը գնի, պըծալ, գնաց:

ՎԱՐԴԱՆ. Այ, ինչ եմ ասե, այ, հախ դիման...

ՏԻԳՐԱՆ. Թե չե, ախպեր ջան, հողի լավը իրանց, ախչկա լավն իրանց, բա մենք ինչացու յենք ես դառը աշխարհի մեջ:

ՎԱՐԴԱՆ. Դրուստ վոր է. համա, իսկը մեր գեղի խաղ կապող աշուղ Մեղքոնի ասածն ե ըլե-լու, վոր ասում եր.

«Մարդ կա կուտա, կիմա, հայ կանա.

Մարդ կա, դարդի ձեռքից վայ կանա,

Քանի, քանի տղամարդիկ զայ կանա—

Մեկ սերը սափանն, մեկ աղքատութիւն»:

Հիմա քոնն ա, ինձեն բեշբեթար, ինչ ունես, քո սրտխովանքն ել ետ աղջիկն ե, են ել ձեռիցդ հանում են:

ՏԻԳՐԱՆ. (Կատաղ ծ): Վարդան ջան, եդ, եդ, ինչ ես ասում, տո, մագյար յես մեռել եմ, վոր ետ բանը գլուխ գա: Տո յես ես աշխարհը քար ու քանդ կանեմ. (ատամները կըմտացնելով) ես ատամներով Քերոբի են, են, բոկը կը կըծեմ, արունը կըխմեմ: Բոլ ա, ախպեր, բոլ ա, մենք ել մարդ ենք, մենք ել հողածին ենք, մեզ ել աստված ա ստեղծել: (Վրոքի ծայն. կամաց): Կա, չկա, ես եկողը Շուշիկն ա...

★ ՎԱՐԴԱՆ. Դե վոր եգպես ա, յես գնացի. ամեն բան Շուշիկին լավ հալած, թափած, վոր իրա խոսքին պինդ կայնի, իսկ վոր բանը հասալ գո-ռին՝ թող Սրբոն ու գլավին Քերոբը իմանան, վոր Վարդանը քամակիտ կայնուկ ա:

(Զգուշությամբ հեռանում ե: Յերեվում ե ՇՈՒՇԻԿԻ, ուշիմ կերպով, չորս կողմը ղիտելուց, ջրի սափորը գետին դնելուց հետո, փաթաթվում ե Տիգրանին, զրկախառնվում ու համբուրվում են):

ՏԻԳՐԱՆ յեւ ՇՈՒՇԻԿ

ՏԻԳՐԱՆ. Հը, հերդ նշանիդ արաղը խմեց, ելի:

ՇՈՒՇԻԿ. Ախ, արաղը խմեց, վոր ինձի ես որը գցեց... Հալեց, մաշեց երեց, խորովեց... (արտասովելով): Ինչ ասեմ, ղլավին Գերբը, բալեա կատղի, կարմիր գլուխ ուստ գաս, ետ, ետ... մարդագելը վոր չիներ, ես բարն ել չեր ընի...

ՏԻԳՐԱՆ. (Անհամբեր): Տո, զահրումարը խմեց, սե ցավը խմեց: Դու են ասա, գո՛ւ, գո՛ւ ինչ ասիր. յեա ի՞նչ արիր:

ՇՈՒՇԻԿ. Տո, դու հողը տաս իմ գլխին, ի՞նչ ձեռքիցս կգար, վոր ի՞նչ անեյի...

ՏԻԳՐԱՆ. Հեռո՞, հեռո՞...

ՇՈՒՇԻԿ. Հորս, ել ինչ ասես, վոր չասի:

ՏԻԳՐԱՆ. Ասո՛ւ, ասո՛ւ, ի՞նչ ասիր:

ՇՈՒՇԻԿ. Ասի, վոր հազար ղլավին Գերբը մեռնի, եղ գրկանոցին չեմ առնի, ու չեմ առնի, ափո՛ւ, վոր մորթես, փրթես, դընես խանչալի տակ շինա-շինա անես, չեմ առնի, վոր չեմ առնի:

ՏԻԳՐԱՆ. (Մեղմացած): Բա ի՞նչ ես ասում, ի՞նչ անենք:

ՇՈՒՇԻԿ. Խեղք մնացել ե՞ գլուխս, վոր խել-քակտոր բան ասեմ:

ՏԻԳՐԱՆ. Շուշիկ ջան, ել ուրիշ ճար ու ճամբա չկա, փախչելուց սավայի...

ՇՈՒՇԻԿ. Փախչելուց...

ՏԻԳՐԱՆ. Փախչենք, գնանք հեռո՛ւ, հեռո՛ւ...

ՇՈՒՇԻԿ. (Ուրախ ընկած Տիգրանի ուսը): Փախչենք, փախչենք, ինչ լավ ասացիր:

ՏԻԳՐԱՆ. Դեհ ջանս, շուտ արա, շուտ, քանի մարդ չկա, թռչենք: (Շուշիկը լուռ եւ Մի քիչ հրամայողաբար): Դե շուտ արա, շուտ, ի՞նչ ես քարացել... (Թեւովից քաշելով) դե հը, գնանք, միտք անելու վախտ ես գլթել...

ՇՈՒՇԻԿ. Տիգրան ջան, Տիգրան, մի քիչ սաբը արա. ախր ո՛ւր գնանք, ի՞նչ անենք, վո՞նց փախչենք...

ՏԻԳՐԱՆ. Հըլա, հըլա... (զայրացած) աղչի, խելքա թոցրի՛ր, դեհ, հիւար արի, դեհ, շուտ արա...

ՇՈՒՇԻԿ. Ի՞նչ հիւար գամ, ի՞նչ անեմ:

ՏԻԳՐԱՆ. Չեա գալիս, հա՛...

ՇՈՒՇԻԿ. Վախում եմ, ամոթա:

ՏԻԳՐԱՆ. Վախում ես, ամոթա՞, հընչի՞...

ՇՈՒՇԻԿ. (Տիգրանի ձեռքը ամուր ընկած): Տիգրան, վոտքերիտ զուրբան, իմա՛լ փախչեմ, իմա՛լ հորս սւ մորս նամուսը վոտնակոխ անեմ, նրանց անեծքի տակն ընկնեմ: Իմա՛լ վորդոց վորդի՛ հորս ոջախը խայտառակ անեմ:

ՏԻԳՐԱՆ. (Վերին աստիճանի զազազած յեւ կատաղած): Հըմ, չես գալում հմ... մագլար մեր բախտավորութիւնը հորդ ու մորդ նամուսին ես մատաղ տնում, կամ սրա, նրա լավ - վատ ասելուն ես քեզ բախում: (Անասելի զազազած յետ ե մղում Շուշիկին): Թո՛ղ թեա, թո՛ղ, քեզ եմ ասում, թո՛ղ, չեմ ուզում...

ՇՈՒՇԻԿ. (Լացը ուժեղացնելով): Ախր, քեզ վհնց թողնեմ, առանց քեզ վհնց ապրեմ:

ՏԻԳՐԱՆ. (Ժայր աստիճանի կատաղած): Վոչ թողնում ես... վոչ փախչում ես, քանգվես աշխարհ, ավերվես յերկիր... (Ուժգնութեամբ ձեռքը ազատում ե Շուշիկից յեւ անհայտանում):

ՇՈՒՇԻԿ. (Փոքր ինչ լուռ մտալուց հետո, սարսափահար, հեկեկալով): Տիգրան ջան, Տիգրան, իմ ջան ու ջիգար. Տիգրան, Տիգրան, Տիգրան... (Զայնը յեւ լացը աղեկաւոր դարձնելով, ընկնում ե յերեսի վրա. քաղականաչափ լուրջ լինում ե տիրում: Այդ լուրջան պահին լեռներից լսվում են առավոտյան տափարն ու վոչխարը դաշտ քշող գյուղացիների ձայներ, ինչպես. «Հո՛, հո... հեռի... տմ... տմ... տմ... ոհո՛... ոհո՛... հո... յեւ նման քաղականութիւններ: Ապա հեռվից լսվում ե մեղամաղձոտ ժողովրդական յերգը):

«Դըլե յաման, ուր կիրիշկեմ,
Մըժ ու գյուման,
Քաֆուր ֆալագ, վոչ մի տեղից
Ճար ու գյուման, յաման, յաման...»:

«Քաֆուր ֆալագ» խոսքը ցնցում, կարծես սթափեցնում ե Շուշիկին, վորը գլուխը քարծրացնելով, չորում ու հուսարեկ քացականում ե. «Վայ, դուլում ֆալագ, վայ, լըմըն ֆալագ»:

Վ Ա Ր Ա Գ Ո Ւ Յ Ր

ՊԱՏԿԵՐ ՅԵՐԱՐՈՐԿ

Սրբոյի տունը: Ամի Գիրքորը մեկ ձեռքին չիքուխ,
մյուս ձեռքը ճակտին: Սրբոն ձեռքերը խաչած՝
գըռվնում ե ջղայնացած, իսկ Սալբին անդադար
ձեռքերը շփելով, ախ ու վախ ե անում:

Տ Ե Ս Ի Լ 1.

ԱՄԻ ԳԻՐԿՈՐ, ՍՐԵՈ յեւ ՍԱԼԲ

ԱՄԻ ԳԻՐԿՈՐ. Որ ջոշություն, խայտառա-
կություն. սան ալլահ, յես կյանքումս եսենց
խայտառակ բան հըլա չեյի տեսել: ✕

ՍՐԿՈ. Վայ վավեր, վավեր. ես ինչ հող
իր, քաշի իմ գլխին, ես ինչ ոյին բերի իմ ջա-
նին, մի կտոր հողի համար. հեյ գիդի ապրուստ,
վայ զուլում ապրուստ, քո քաղցրությունն ա-
սեմ, թե՞ քո դառնությունը...

ԱՄԻ ԳԻՐԿՈՐ. Հեռի հարկից, տո լիրբ,
անամոթ քած, դու սուգյա Սրբոյի հարսնացուն
ընես, աքլորականչին, են Աթամա մթանը, են
վախտը, վոր չարն ու բարին կովում են, դու
քեզի համար Ալադյազի ծաղիկների մեջ, են թո-

կից փախած Տիգրանի հետ պաշվես, քեֆ անե՞ս,
բաս ես բանը աստված կը վերցնի:

ՍԱԼԲԻ. (Մեկ ձեռքը ծոցը դրած, մյուս
ձեռքը ծնկին շփելով): Ախ, յերանդի սուտ
ընեք...

ՍՐԿՈ Բաղդավոր, չոբանի ասածը սճեւ,
բա են մեկեղներինը... հազր են ա, սաղ գեղը
թնդում ա...

ԱՄԻ ԳԻՐԿՈՐ. Ժամից յես եմ զալում, ո-
ղորմի աստված դժւ յես ասում. ինչ մեկ, հա-
զար մարդ խոստովանաբար ինձ ասած կը լինի ես
բանը:

ՍՐԿՈ. (Գրգռված ղիմում ե կնոջը): Բճա,
ես ել քո հավանած ու գովաբանած հարսնացուն:
Գլուխս տարել եյիր՝ հա՛ գովելով ու գովելով:

ՍԱԼԲԻ. (Նույնպես զայրացած): Տո, աստ-
ծու բաբելական կրակը թափի Սալբու գլխին,
վոր թափավ: Մեռակ Սալբին եր գովում, սաղ
աշխարք եր գովում, յերկինք հանում:

ՍՐԿՈ. Հնչի քո գլխին թափի, հազըր իմ
գլխին թափի, վոր թափավ, են ել վոնց թա-
փավ: Սաբար մի կտոր հողի՝ աշխարքի մեջ
խայտառակ յեղանք. ել սրանից հետո մի հոտաղի
հետ չես կարա խոսի:

ՍԱԼԲԻ. Գիդաս ինչ, ա՛յ մարդ, ինձ վոր
մնա, հենց ես սհաթին վերկաց, գնա, մեր նշանը

յեղ ուզաւ. ետենց խայտառակությունից յետոյ յետ
չեմ կանա Շուշիկի պես անուն կոտորած հարս իմ
ոջախը բերեմ: Սաղ աշխարհը կը թքա մեր ա-
բուռին, մեր լեշին:

ՍՐՔՈ. Ողորթ ա, ետենց ա. Շուշիկը ճա-
քած կճուճ ա, վոր ել ջուր չի պահա: Իրա վո-
տով սիրեկանի մոտ գնացողը, իրա ձեռքով ել
նրա համար գուռ կը բանա... Ես թափուր խայ-
տառակությունից իմ ոջախը հավիտյան կը մրոտ-
վի, կաղականովի... Այդի աղջիկ Շուշիկը մեր
արտի սերմացու չե. եթամ նշանը յեղ առնեմ,
ես ամոթից աղատվեմ...

ՍԱԼԻԻ. Գնա, ա՛յ մարդ, գնա, ել հուշանալ
մի: Ախ, բաղդավոր չեյինք, վոր մեր հողը մի
կտոր պակաս ըլներ, ես խայտառակությունն ել
չլներ (գլուխը շարժելով):

ՍՐՔՈ. Ախ, հողաբաժանությունը վոր չլներ,
ես բանն ել չեր հլնի:

ՍԱԼԻԻ. Ախ, վարժապետ ջան, ես իմանլ
մարդ եր, գիտնակ եր, մարդանք եր, լինչ եր.
միտտ ա՛, հա՛, վոր կասեր 18 տարեկան հասուկ
աղջիկը 12 տարեկան քորփա յերեխին կնիկ.
չըլնի: Ընդրա համար ել մեր աչքին փուշ եր
դարձել:

ՍՐՔՈ. (Ախ քաշելով): Բա միտտ չե. խեղճ
քաախը, փոշ բարով՝ նշանդրեք յերթալու ոըր

աղ կերավ, լեղի կերավ, վոր եա բանը քանդվի,
համա զատ դուս չեկավ:

ՍԱԼԻԻ. Ախ, աստված մեր տունը քանդա,
վոր քանդեց. մենք վոր կանք՝ կուլիտ անհիմար,
կողանի մարթիք ենք. հեշտ, հանգիստ յե՛րը մար-
թի կլսենք: Ե՛ն ահագին փթանոց զըքեր կարգա-
ցող մարթը, աշխարհի չարն ու բարին, սեն ու
սիպտակը ջոկող մարթը, նստել եր, մեր հետ ախ-
պոր պես՝ սրտացավանք բաներ եր ասում. հալ-
բաթ, մարթի սիրտը վկայում եր, վոր մեր գլխին
ես ոյինը պիտի գա:

ՍՐՔՈ. Ողորթ ա, հողից ու ըռանչպարությու-
նից գլուխ չուներ, ենքան ել զատ չեր հասկա-
նում, համա, ըո ասածի պես, ինչքան ել վոր
չլնի, ուսումով եր. եստեղ են ասած. «Տաշած
քարը գետին չի մնա»: Դրուստ վոր, ետենց ել
յեղավ, են մարթի խոսքը գետին չմնաց:

ՍԱԼԻԻ. Այ ողորմի հորդ, ելավ գնաց. պա-
պանական առակն ել ետ ա ասում: «Գիտունի
հետ մարթ աղ ուտա, լեղի ուտա, անգետի հետ
մատաղ չուտա»: (Առանձին քնքշությամբ): Սրբո
ջան, Սրբո, դու ըլնես Մանուկիտ աղիդ արեւ,
տունը մերը, խոսքը մերը, դրուստ ասա, մենք
ել, յանի ինսան ենք... յարաբ, լինչ զանազանու-
թյուն կա իմ և մեր կարմիր կովի մեջ...

ՍՐՔՈ. Յա ել չե, իմ ու մեր մարալ յեղան մեջ:

ՍԱԼԻԻ. Սուտ ա՛ վոր, հա...

ՍՐՔՈ. Հինչա՞ սութ. արթարություն վոր կը հարցուս, ենենց ա, ելի՛, են մարթի ասածը՝ ինչպես յեղը կաթեցուս մեղրի մեջ: Յեզը, վոր յեղ ա, պալի իրան նման ընկեր ընի, վոր հավասար լուծ յերթան, թե չե, մենք մոզին ուզում եյինք լծի յեքա ջանավար յեղան հետ:

ՍԱԼԻԻ. Այ, ինչ եմ ասում, այ, արդարությունն ել ես ա:

ՍՐՔՈ. Բա, ախպեր, ուսում... ուսումի մերը չմեռնի. ուսումը վոր կա՛ քար կը ծակա: Հլա տես, Սալբի ջան, ընծի վերցունք, ահադին սուգյա մարդ, մեկ դարդակ ձեռք քաշել ել չեմ գիտա, դրա համար ել, գործի մեջ լակոտ-լուկուտի յեսիը եմ դառնում...

ՍԱԼԻԻ. Հալբաթ վոր, հիմա դու վոր ուսում առնեյիր, վոր գիդի՛ ի՞նչ կընեյիր:

ՍՐՔՈ. Սկի վոր չնի, չնի, ուրյադնիկ ել ա կնի. համա դու բեր, վոր ետ անտեր ուսումը ենքան ել հեշտ բան չե: Հազարից մեկ մարդու գլուխ կը մտնի... այ, լավ միտս ա, ինչպես եսոր, յերեխա վախտս մեր տերտերի մոտ մի ահագին ձմեռ կարգացի, համա անձախ յերեք գիր գլուխս մտավ: Մեկ վոր «այրը», ինչպես փոցիսի

գլուխ, մեկ «ն», ինչպես պըպղած շունը, թվերից ել «7»-ը, վոր կասես իսկը պոչով գերանդու պնչից թռած ընի:

ՍԱԼԻԻ. Տենում ես, յերեք գրով սուգյա դառար, բա վոր մե տաար գիր ել ավել գիտենայի՞ր:

ՍՐՔՈ. Ա՛, են ժամանակ թրիս յերկու բերանն ել կը կտրեր. վայ, եստուց հետս նալլաթ ըլի չար սատանին, պիտի շապիկս ծախեմ, սնուն մեր տան մեջ գտնված յերեխին են սհաթին տամ ուսումի: Մեկ ել, վարժապետի ըսածի պես, տղին են ժամանակ պիտի պսակել, վոր պիտեբը կմրի ու շուս յեկած արարեն ել մեկ ձեռքով կայնայնի: (Բարկացած Ամի Գիլքորին): Հը՛ ամի, են որը բիլբուլ եյիր դառել, գե հիմա խոսա, մի բան ել դու ասա, թե չե, սրաներս պատուով ե...

ԱՄԻ ԳԻԼԳ. Տո, ետ ինչ ա, դուք կասեք, չեմ գիդի. դուք վոր լավ մտածեք, կը տենաք, վոր աշխարհի յերեսին ինչքան սատանություն կա՛ սող ուսումնականների տակն ա, ուսումով մարթի սատանությունն ել ուսումով ա ընում, իմ ժամանակ որհնված ժամանակ եր. ջրի դնալուց՝ յերբ մի կնիկ մի տղամարդու հետ լեզու կը թռչեր, տանուտերը ետ թափուր կնոջ մարթին կը բերեր, կը քցեր ճիպոտի տակ, մի լավ կը խաշեր, վոր իրա կնկա գյամը քաշեր:

ՍՐՔՈ. (Բարկացած): Սուս յեղիր, ամի, սուս, սուս, դու ել ես հնացել ու ժանգոտել, քո ժամանակն ել, քո սովորություններն ել. ճշմարիտ վոր խոսանք՝ ես բոլորի սաքաքը դու յես, վոր դու...

ԱՄԻ ԳԻՐԲ. Յէս...

ՍՐՔՈ. Համա դու, հրամանքդ... դու մեր ցեղի քոթուկը... նահապետը... հա ասելով, ասելով, քո փթած հին խրատներով մեր տունն ել արիր մի քոս կռակի:

ԱՄԻ ԳԻՐԲ. (Զայրացած) Ախպեր, վոր ետենց ա, ձեր գլուխը ձեր փորը. սրանից հետո, ինչ կանեք՝ արեք, յես ձեր վոչ խերին, վոչ ել շառին կը խառնվեմ, ընձի կհասնի Յ արշին հող: (Վերցնելով իր չիքուխը, պատրաստվում ե ղուրս գնալու):

ՍՐՔՈ. Հըմա գրանից ել լավը չկա, գնա ախպեր, գնա: (Ամի Գիրքորը գնում ե, խիստ վիրավորված):

Տ Ե Ս Ի Լ 2.

ՍՐՔՈ յեվ ՍԱԼԲՈ

ՍՐՔՈ. Ախ, Սալբի ջան, ես խայտառակությունից հետո ենեց եմ կարոտացել մեր են

վարժապետին, ենեց. ղրուստն ասած, վոչ թե մենակ նրան, այլ բոլոր ուսումնականներին:

ՍԱԼԲՈ. Հա, հա, ասա, ասա, իմ սրտի միջից ես խոսում. հիմա, վոր են մեր վարժապետը ձեռքս ընկներ ե, Մանուկիս ազիզ արեւ վկա, ամեն ուր ձվածեղ կը կերցնեմ: Նրա են վոտները կը լվանամ, ջուրը խմեմ: Ականջը կանչեր, ամեն ուր կասեր, քանց թե Մանուկին պսակում եք, տվեք պատրաստեմ, տանք Եջմիածնի ջերմարանը: Թարսի պես, սիրտս ել ենքան տըխուր ա, վոր լեզվով չեմ կանա ասի:

ՍՐՔՈ. Տո, տխրությունը դու ինձնից հարցրու (ծնողները տնդադար չորքերին խիսելով). խանչալը վոր սիրտս կոխես, հալա մի լավ ել խառնես՝ մեկ կաթիլ արյուն չի գա:

Տ Ե Ս Ի Լ 3.

ՆՈՒՅՆՔ յեվ ԽԱՉՈ

ԽԱՉՈ. (Կամիաց քացում ե ղուտը, տխուր ու խորհրդավոր): Ասաված ձեր տունը քանդա, վոր քանդեց: Ձեր հարսնացուն հոր ռեվոլով ի-

բան գարկեց: Ասում են, գարկելու քիմիկն՝ փոշ տվեց, փոշ առավ, մեկեն հողին տվեց:

(Սրբոն յեվ Սալբին անապատելի գուժից տար-տափած, ինչազարի նման իրար են նայում յեվ ապուշ կտրում: Փոքր ինչ պատգամ):

Տ Ե Ս Ի Լ 4.

ՆՈՒՅՆՔ յեվ ՄԱՆՈՒԿ

ՄԱՆՈՒԿ. (Հանկարծ աղմուկով յեվ լացով ներս ե վազում, մի ընտը կոմիք առաջ շարտե-լով, վոտքերը գետին գարկելով, գոռում ե). ՁԷՖ, Ը, ադե ջան, ադե, առա, առա, կարմիր կոճի-քըս ողից մի ա գողացել, մի ա տարել...

Հյշալեմ ^{մայրիկ} ^{անշխ} ^{գոհաց}

ԱԲԱԲ

Հյշալեմ

ԲԱՄԱ

Հյի

Հյշալեմ

ԿԱԽԿԱ

ՇԱԿԱ

Հյշալեմ

2013

7412 1/2

17

9400

50 417.

1871

Тифлис, Р. Тавекел № 1.